

II RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 250 (33).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 19. juunil 1925. a.
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 89 Riigikogu liiget.

Walitsuse loosis: Riigiwanem **J. Jaakson**, sõjaminister **J. Soots**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, teedeminister **K. Wirma**, põllutöominister **A. Kerem**, kohtuminister **R. Gabrel**, portfelli-ta minister **K. Ast**.

P ä e w a k o r d:

1. Koosseisu komisjoni esitis Riigikogu liikme P. Jakobson'i wahiallawõt-mise asjas.
2. Üldise arweseaduse § 381. märkuse muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
3. Kipsilademete kasutamiseks tarwilikkude maade sundwõõrandamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
4. Wäljaweotolli põhitariifi muutmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
5. Hoolekandeseadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.
6. Eesti ja Poola wahelise konsulaar-konwentsiooni kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.
7. Eesti-Läti-Leedu wahelise posti-telegraafi-telefoni lisakokkuleppe kinnitamise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.
8. Maaseadusega wõõrandatud maadel asuwate wäiketalude rendiwahekorra uuendamise seaduse täiendamise seadus — maakomisjoni ettepanek.
9. Suwitus- ja rawitsuskohtade seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.
10. Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamiseseadus — III lugemisel.
11. Riigiwapi seadus — III lugemisel.
12. Wabaduse Risti annetamise lõpetamise seadus — III lugemisel.
13. Kaitsewäeosade ja asutuste alla wõetud ruumide üürinormide makswuse pikendamise seadus — III lugemisel.
14. Asunikude ehituslaenu seadus — III lugemisel.
15. Muinaswarade kaitse seadus — III lugemisel.
16. Stokholmis 1924. a. sõlmitud üleilmilise postikonwentsiooni ja kokkulepete kinnitamise seadus — III lugemisel.
17. Stokholmis 1924. aastal sõlmitud postikokkulepetega ühinemise seadus — III lugemisel.
18. Eesti wabadussõjas langenud Eesti sõdurite sõjawäljahaudade korrashoidmise seadus — III lugemisel.
19. Loomataudide wastu wõitlemise seaduse § 6. muutmise seadus — III lugemisel.
20. Puuwilja wäljaweo kontrolli seadus — III lugemisel.
21. Eesti ja Türgi wahelise sõpruslepingu kinnitamise seadus — III lugemisel.
22. Tuletõrje seaduse § 10. muutmise seadus — III lugemisel.
23. Loteriide seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.
24. Noortemeeste sõjakooli kaswandikkudeks wastuwõtmise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
25. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — III lugemisel.
26. Kaitsewäelaste korteriga warustamise määruse tühistamise seadus — III lugemisel.
27. Eesti ja Ameerika-Ühisriikide wahel sõlmitud kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
28. Merekindluste jaoks Wiimsi rannas 1638 ruutmeetri suuruse maa-ala wõõrandamise seadus — III lugemisel.
29. Riigikohtu koosseisu ja prokuratuuri suurendamise seadus — III lugemisel.
30. Kohtute asut. sead. § 406^s muutmise seadus — III lugemisel.
31. Riigi 1925. a. lisaelarwe nr. 1 — III lugemisel.
32. Seadus wälislaenu kohta raudteematerjaali ostmiseks — III lugemisel.
33. Weeteede süwendusmaksu seadus — III lugemisel.

34. Kaubandus-tööstuskoja seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

35. Kohtupristawite korralduse ja nende taksi ning kautsjoni muutmise seadus — II lugemisel.

36. Sõjaministeeriumile laskemoona ladude ehitamiseks ja Tallinna garnisoni laske-, laagri- ja õppeplatsi asutamiseks tarwilikkude maatükkide wõõrandamise seadus — II lugemisel.

37. Eesti ja Soome wahelise kuri-tegijate wäljaandmise konwentsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

38. Seadus töö- ja hoolekandeministeeriumile eelkrediidi määramise üle laenuandmiseks närwi- ja waimuhaigete-maja Seewaldile — II lugemisel.

39. Eesti Punase Risti heaks wõetawa lõbustusmaksu seadus — II lugemisel.

40. Perekonnaseisu seadus — II lugemisel.

41. Seminaaride seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

42. Talumaade alammäärade muutmise seadus — III lugemisel.

43. Rahukohtunikkude kohtualluwuse muutmise seadus — III lugemisel.

44. Riigiasutuste koosseisude muutmise seadus — III lugemisel.

45. Kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise seadus — III lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päewakorra muutmise. Juhataja **A. Rei**:

Awan Riigikogu koosoleku. Paljundatud päewakorra juurde tulewad järgmised muudatused. Kõigepealt perekonnaseisu seadus, mis käesolewas päewakorras II lugemisele määratud, tuleb I lugemisele, sest eile ei jõutud seda I lugemisel wastu wõtta. Siis tuleb punkt 43 — rahukohtunikkude kohtualluwuse muutmise seadus — eilse Riigikogu otsuse põhjal päewakorrast wälja jätta. Niisama ei tule kaks wiimast päewakorra-punkti — riigiasutuste koosseisude muutmise seadus ja kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise seadus III lugemi-

sele, waid II lugemisele, sest et nad weel II lugemisel pole olnud.

Päewakorra kohta on sõna rkl. Tallmeister'il.

Th. Tallmeister (rhsw.): Teen ettepaneku perekonnaseisu seadus tänasest päewakorrast wälja jätta. See seadus on nii laia ulatusega, et teda ühe päewaga ei ole wõimalik kolmel lugemisel wastu wõtta. Selles seaduses on 67 paragrahwi. Peale selle on ette näha, et tema juures kahtlemata palju põhimõttelikke lahkuminekuid tuleb, ja wõib olla waieldakse ta juures sama palju, kui hoolekandeseaduse juures. Et see seadus otstarbekohaselt wastu wõtta, selleks on tarwis ta kainelt ja põhjalikult läbi kaaluda, kuid selleks kulub igatahes rohkem aega. Minu ettepanek oleks perekonnaseisu seadus tänasest päewakorrast wälja jätta ja sügisese istungjärgu päewakorda wõtta.

O. Gustawson (stp.): Ma tähendasin juba eile, et härrad kristlased oleksid wõinud perekonnaseisu seaduse päewakorrast ära wõtta päris harilikul wiisil, aga mitte kwoorumi lõhkumisega Riigikogu tööd takistades. On päris selge, et täna seda seaduseelnõu wastu wõtta ei saa. Ma tahtsin aga sel puhul tähendada, et meie Riigikogu töö üldse weidi juhuslikuks kipub minema. Minu teada oli perekonnaseisu seadus wanematekogu otsuse järgi üks esimestest teise järjekorda kuuluwatest seadustest, mida pidi käesolewal istungjärgul wastu wõetama. Ma ei tea, millistest kaalumistest wälja minnes see seadus lõpuks sattus päewakorra — lõppu. See wõimaldaski kristlastele kwoorumi lõhkumisega käesolewa seaduse arutamisele tänawu kewadel mööda hiilida. Küll on aga wõetud päewakorda terve rida teisi seadusi, mille kohta wanematekogu ühel meelel asus seisukohale, et neid ei tarwitse käesolewa istungjärgu lõpu wiimastel päewadel arutada. Pärast on nad aga juhuslikult siiski päewakorda wõetud. Tänapäewakord on selle tagajärjel 45 punkti pikkuseks kaswanud. Sellepärast on kahtlane, kas üldse suudetakse neid kõiki läbi arutada. Ma arwan, kui wanematekogus mingisugune otsus wastu wõetakse, siis tuleb seda ka aksepteerida, muidu muutub wanematekogu nõupidamine weekandmiseks sõelaga.

L. Raudkepp (krst.): Mina teen ettepaneku, wõtta perekonnaseisu seadus tänase kolmanda koosoleku wiimase päewakorra-punktina, arwesse wõttes, et wõib olla juhtub aega niipalju jätkuma. Juhtumisel, kui rkl. Tallmeister'i ettepanek tagasi lükatakse, wõib selle seaduseelnõu I lugemisele asuda.

H. Bauer (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina toetan rkl. Tallmeister'i ettepanekut. Mina saan aru, et kui meil eile umbes 30 seadust wastu wõeti, siis need olid wähema tähtsusega seadused, mis nimetatakse „wermisheliks“. Kuid perekonnaseisu seadus ei käi „wermishelli“ hulka. Ta ei ole kahekolme paragrahwiline, mis palju waidlusi ei tekita, ta on üks pikematest seadustest, temas on ligi 70, see on, 67 paragrahwi. See on seadus, mis kui ta õiget kuju ei omanda, lõikab rahwa lihasse ja luusse nii, et keegi wastutust selles oma peale wõtta ei saa. Ta toob ka majanduslikult suuri raskusi ja terwe rea miljonilisi wäljaminekuid enesega kaasa ja nii ei wõi teda nii wäga kergesti wastu wõtta, sest see seadus ei ole niisugune, et ta ainult hingelist mõju awaldab, waid, nagu ma juba tähendasin, kümneid miljonid wäljaminekuid ei tohi meie rahwale mitte nii kerge käega kaela wisata.

Juhataja **A. Rei**: (Helistab.) Palun rahu! Kõnelejat ei ole kuulda.

H. Bauer (krst.): Täna on meil kawatsetud kolm koosolekut pidada. Esimese koosoleku päewakorras on 45, teise — 12, kolmanda — 5, see on, kokku 62. punkti. Kui meie 62. punkti hulka jätame ka selle seaduseelnõu, mis kahtlemata suuremaid laineid lööb, siis oleks see ainult kontrabandi läbilaskmine. Ja kontrabandina läbi lasta seda suurt, mitte kahekolme, waid 67-paragrahwilist seadust, ei ole igatahes õige. Panen ette seadus päewakorrast wälja jätta.

A. Jõeäär (stp.): Panen ette päewakorrast wälja jätta ja sügisese istungjärgu päewakorda wõtta: punkt 30. kohtute asut. sead. § 406^a muutmiseseadus, punkt 43 — rahukohtunikude kohtualluwuse muutmise seadus, mis õieti juba eile otsustati edasi lükata, punkt 44 — riigiasutuste koosseisude muutmise seadus; punkt 45 — kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise

seadus. Wiimased on lahutamata ühenduses eile edasilükatud rahukohtunikude kohtualluwuse muutmise seadusega. Päewakorda üles wõtta 30. punkti asemele — rahukogude kohtupristawite arwu suurendamise seadus — II lugemisel.

O. Gustawson (stp.): Ma täiendaksin rkl. Jõeäär'i ettepanekut sellega, et tänasest päewakorrast wälja jäetaks kõik need seaduseelnõud, mis täna II lugemisel, ja mille wastuwõtmine käesolewal istungjärgul niiwõrd tähtis ja tingimata tarwilik ei ole. Need seaduseelnõud oleksid järgmised: 1) Punkt 39 — Eesti Punase Risti heaks wõetawa lõbusmaksu seadus. Selle seaduse päewakorda wõtmise wastu waieldi juba wane-matekogus, kuid ma ei tea, mis põhjusel on see seadus ometi päewakorda wõetud. 2) Punkt 41 — seminaaride seaduse muutmise seadus. See on üks seadus, mille tarwe enam kui küsitaw ja ilma milleta haridusministeerium wõib wäga hästi läbi saada. 3) Punkt 42 — talumaade alammäärade muutmise seadus, mille kohta ka rkl. Anderkopp juba eile ettepaneku tegi, selle arutamist katkestada. See seadus on üks niisugustest, mis minu ja paljude teiste arwamise järele sedawõrd suure põhimõtteliku tähtsusega, et teda täna otsustada ei tohiks. Ma panen ette minu ettepanekud kõigi loetletud punktide kohta hääletada lahus.

Juhataja **A. Rei**: Päewakorra muutmiseks on tehtud järgmised ettepanekud: 1) rkl. Tallmeister'i poolt päewakorra-punkt 40 — perekonnaseisu seadus — päewakorrast wälja jätta; 2) rkl. Raudkepp'i ettepanek seks juhtumiseks, kui rkl. Tallmeister'i ettepanek ei peaks wastu wõetama, päewakorra-punkt 40 paigutada 3. koosoleku päewakorra lõppu. See ettepanek tuleb ainult sel juhtumisel hääletamisele, kui härra Tallmeister'i ettepanek ei peaks wastu wõetama;

3) rkl. Jõeäär'i ettepanek päewakorra-punktid 30, 43, 44, 45 päewakorrast wälja jätta ja sügisese istungjärgul arutamisele wõtta ning rkl. Jõeäär'i teine ettepanek, päewakorda üles wõtta 30. punkti asemele rahukogude kohtupristawite arwu suurendamise seadus — II lugemisel;

4) rkl. Gustawson'i ettepanek päewakorrast wälja jätta punktid 39, 40 ja 41.

Panen need ettepanekud hääletamisele. Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Tall-

meister'i ettepanek. (Hääletatakse.) Wastu on 1 hääl, seega on ettepanek suure enamusega vastu võetud. Rkl. Raudkeppi ettepanek hääletamisele ei tule. Hääletamisele tulewad rkl. Jõeäär'i ettepanekud: 1) päewakorra-punktid 30, 43, 44, 45 — kohtute asut. sead. § 406³ muutmisseadus, rahukohtunikkuude kohtualluuse muutmise seadus, riigiasutuste koosseisude muutmise seadus ja kohtupalati ja rahukogude kohtuistungite koosseisu muutmise seadus — päewakorrast välja jätta; 2) päewakorda üles võtta 30. punkti asemele rahukogude kohtuprista-wite arwu suurendamise seadus — II lugemisel. (Hüüded: Lahus hääletada!) Kas igat punkti, wõi ainult päewakorra-punktide päewakorrast väljajättmist ja uue punkti sissewõtmist? (Hüüded: Jah, jah!) Nüüd panen hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepaneku, päewakorrast punktid 30, 43, 44, 45 välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'i teine ettepanek: päewakorda üles võtta 30. punkti asemele rahukogude kohtuprista-wite arwu suurendamise seadus — II lugemisel. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 24 häält, vastu 32 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Gustawson'i ettepanek päewakorrast välja jätta punktid 39, 41 ja 42, sellejuures palub ettepaneku-tegija igat punkti üksikult hääletada. Esimesena tuleb hääletamisele päewakorra-punkt 39 — Eesti Punase Risti heaks wõetawa lõbustusmaksu seadus — päewakorrast välja jätta. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 30 häält, vastu — 34, seega on ettepanek tagasi lükatud. (J. Wain, stp.: Sedelitega! Hüüded: Ei maksa aega wiita!) Kas nõutakse sedelitega hääletamist? (Hüüded: Ei nõuta!)

Hääletamisele tuleb ettepanek päewakorra-punkt 41 — seminaaride seaduse muutmise seadus — päewakorrast välja jätta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

Rkl. Gustawson oli oma kirjanemises eksinud, sest ta mõtles päewakorra 42. punkti, aga oli kirjutanud 40., kuna

aga ta rääkis talumaade alammäärade muutmise seaduse väljajättmisest. (J. Temant, põl.: Meie ei ole kuulnud, et ta eksis.) Mina olen selle wä ära parandanud, nii et hääletamisele tuleb ettepanek, päewakorra-punkt 42. välja jätta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu — 29, seega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Sedelitega!) Kas nõutakse sedelitega hääletamist? (O. Gustawson, stp.: Palun sedelitega!) Rkl. Gustawson nõuab sedelitega hääletamist, palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepanek on saanud poolt 34 häält, vastu — 37, seega on ettepanek tagasi lükatud. Seega on päewakord kindlaks määratud.

2. Koosseisu komisjoni esitis P. Jakobson'i wahi-allawõtmise asjas.

Koosseisu komisjoni aruandja J. Temant: Ettepannud koosseisu komisjoni esitis on Riigi-

kogu liigetele kätte jagatud. Mina julgen omalt poolt täiendawalt mõne üksiku asjaolu peale Riigikogu üldkoosoleku tähelpanu juhtida, mis uurimise materjaalist on näha. Nõndanimetatud „Heideman'i“ organisatsiooni eesmärk oli Eesti riigi makswat korda kukutada. Olid korraldatud lööksalgad ja selle tõenduseks leiti salakirjad, leiti ka nende wõti ja tehti selle läbi kindlaks, et Heideman'i ja teiste poolt olid nimekirjad kokku seatud, kes tegutsema lööksalkades pidid; niisama olid wiimaste tegutsemise kohad ära määratud. Sarnasteks kohtadeks olid diwiisi staap, politsei jne. Iga üksiku koha peal oli oma erikorraldus ja oma tegelased. Muuseas leiti üks nimekiri, kus Jakobson'i nimi ette tuli. Selles nimekirjas ei ole aga märgitud koht, mis Jakobson'isse puutub. Uurimise materjaali põhjal ei wõi just kindlasti öelda, et leitud nimekirjas jutt rkl. Jakobson'ist on. Kas just wiimane leitud nimekirjas on mõeldud, peab veel selgitama kohus. Kõige selle tõttu otsustas koosseisu komisjon seda ettepanekut, mis härra sõjaministri poolt tehti, lubada wahi alla võtta rkl. Jakobson'i, tagasi lükata. Kui kohus on asja awalikul kohtuistungil läbi arutanud, siis juba selgub, kuidas asi on, ja kui Jakobson süüdlane on, siis saab te-

male kohtu poolt sellekohane karistus määratud.

Sellepärast teen Riigikogule komisjoni nimel ettepaneku, otsustada mitte lubada wahi alla wõtta Riigikogu liiget Peeter Mihkli p. Jakobson'i.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja poolt on ette pandud otsustada mitte lubada wahi alla wõtta Riigikogu liiget Peeter Mihkli p. Jakobson'i. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

3. Üldise arwe-seaduse § 381. märkuse muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1 ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Üldise arwe-seaduse § 381. märkuse muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Teine lõige, eelwiimane rida: isikute, peab olema eraisikute.

2. Sealsamas: asutuste, peab olema -asutuste.

4. Kipsilademete kasutamiseks tarwilikkude maade sundwõrandamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—5.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Kipsilademete kasutamiseks tarwilikkude maade sundwõrandamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. Seaduse nimes ja tekstis: gips, peab olema kips.

2. § 1. rida 3: hektaari, peab olema ha.

3. § 2. teine rida: määrab kindlaks, peab olema määrab.

4. § 3. teine rida: kustutada on.

5. Lisa: lisa... seaduse juurde, peab olema lisa... seadusele.

5. Wäljaweotolli põhitariifi muutmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1 ja 2.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Wäljaweotolli põhitariifi muutmise seaduse“ lõpulik redaktsioon kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. § 4. „Märkus 1“ wastu wõtta järgmiselt: „§ 4-da: punkt 1-b punktides -cc ja -dd, ning punkt 1-c punktides -bb ja -cc all tähendatud puusaadusi läbimõõduga wiis tolli, mõõdetult loetletud punktides ettenähtud korras, wõib wälja wedada 1. märtsini 1926. a. käesolewa seaduse wastawates punktides ettenähtud tollimääradega“.

2. § 6., märkus, neljas rida: tingimusega, peab olema tingimusel.

6. Hoolekandeseadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega redaktsiooni komisjoni parandused 1—29.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Hoolekandeseaduse“ lõpulik redaktsioon kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. § 1. punkt 11, esimene rida: nimetatud, peab olema loetletud.

2. § 2., teine lõige wastu wõtta järgmiselt:

Ülalnimetatud omawalitsuse asutused on kohustatud korraldama abiandmist ka neile oma piirkonnas wiibiwaile abitarwitajaile, kelle pärast nende poole ei ole pöördud abipalumisega, kuid kelle abitarwidusest nad teateid saanud mõnel muul teel.

3. § 3. wastu wõtta järgmiselt: Mõne teise seaduse, nagu tööliste kinnituse seaduse, pensioni seaduse jne. järgi pen-

sioni-, abiraha- või muu toetuse õiguslikud isikud saavad hoolekande korras ainelist abi ainult siis, kui käesolevas paragrahwis loetletud seaduste järgi antaw abi ei jätku äraelamiseks. Iga-aastase toetuse suuruse määrab hoolekandenõukogu.

4. § 10, teine rida: kuuluvad sundusliste väljaminekute hulka, peab olema arwatakse sunduslikkudeks väljaminekuteks.

5. § 11., esimene rida: oma alluwa, peab olema temale alluwa.

6. § 11., neljas lõige, eelwiimane rida: ära tähendatud, peab olema tähendatud.

7. § 19., kolmas rida: ilma... tarwitamata, peab olema tarwitamata.

8. § 19., teine lõige, eelwiimane rida: omawalitsused, kuhu... kuuluvad, peab olema omawalitsused, kelle piirkonda... kuuluvad.

9. § 21., viies rida: ennast lahti öelda, peab olema loobuda.

10. § 24., kolmas lõige, esimene rida: kohustatud oma isa ülalpidama, peab olema kohustatud isa ülalpidama.

11. § 38., wiimane lause: Lõpuliku otsuse teeb hoolekandekohus, peab olema Lõpulikult otsustab küsimuse hoolekandekohus.

12. § 39., kolmas rida, osa lauset järgmiselt wastu wõtta..., wõib lapse eest hoolt kandma kohustatud hoolekandeaustus toetust määrata neile isikuile jne.

13. § 52., viies rida: panna koma sõnade „kindlad andmed“ järele.

14. § 61. wastu wõtta järgmiselt: Lapse kaswatada wõtnud isik või perekond peab teatama lapse lahkumisest perekonnast, samuti ka ta surmast kolme päewa jooksul, elukoha või korteri muutmisest maal ühe nädala ja linnas kolme päewa jooksul selle linna-, walla- või alewiwalitsusele, kelle piirkonnas see isik või perekond elab.

15. § 69., viies rida: ja temale teenistust on leitud, peab olema ja leitud teenistus.

16. § 69 lõpp wastu wõtta järgmiselt: ... wõiwad jääda lastekodusse ja perekondadesse kaswatamiseks keskkooli hariduse lõpetamiseni, kuid kauemalt kahekümneaasta wanuseni.

17. § 77., kuues rida: wälja heidetud, peab olema wäljaheidetud.

18. § 77., 9 rida: awalikkude naisterahwaste lapsed, kellel puuduliku kaswatus jne., peab olema awalikkude naiste lapsed, kelle juures puuduliku kaswatus jne.

19. § 83. algus: Nõrgamõistuslikkude jaoks, kes tööle kõlbulikud ei ole, samuti ka nende jaoks, kes tööle kõlbulikud, kuid jne., peab olema Tööle kõlbmatutele nõrgamõistuslikkudele, samuti tööle kõlblikkudele, kes aga jne.

20. § 83., eelwiimane rida: arenemiswõimetuile asutatakse warjupaigad, peab olema arenemiswõimetuile — warjupaigad.

21. § 84., teine rida: ... ühistöökojad töötawad, peab olema tegutsewad.

22. § 89., kolmas rida: muskli või närwi, peab olema lihase wõiergu.

23. § 90., neljas rida: arstimisabinõudega, peab olema arstimiswahenditega.

24. § 96., teine rida: ei ole teisi isikuid, kes kohustatud on perekonda toitma ja seda teha suudaks, peab olema ei ole teisi perekonda toitma kohustatud ja seda teha suutwaid isikuid.

25. § 101., esimene rida: kooselaw abielupaar, peab olema üheselaw abielupaar.

26. § 114. lõpul: kes sellest ... teada annab, peab olema kes sellest teatab.

27. § 127., kolmas rida: awaldatakse, peab olema esitatakse.

28. § 156. teine lause: Igatahes ei wõi see tähtaeg olla lühem, peab olema See tähtaeg ei wõi olla lühem.

29. § 202., punkt 12 wastu wõtta järgmiselt: nende ülesannete täitmine, milleks töö- ja hoolekandeministeeriumile või maakonnawalitsusele waja walla või alewi omawalitsuse kaastegewust hoolekande teostamiseks.

7. Eesti ja Poola Wäliskommissiooni aruandja H. laar-konwentsiooni kinnitamise seadus — I lugemisel. Wäliskommissiooni aruandja H. Laretei: Meil on wäga palju kõneldud elawama majandusliku läbikäimise tarwidusest Poolaga. Käesolew seadus annab selleks palju lahendamaid wõimalused, kui sennine seisukord. Konsulaar-konwentsioon, mis Eesti ja Poola wahel sõlmitud, ei lähe palju lahku üld- ja poliitilises osas rahwuswahelistest

konsulaar-konventsioonidest. Erinemised on tingitud lahkuminewatest seadustest Eestis ja Poolas.

Konventsioon oli läbiwaatamisel wäliskomisjonis, kus ta wastuwõetawaks tunnistati poliitilisest küljest ja saadeti juriidilise külje kohta seisukoha awaldamiseks üldkommisjoni. Üldkommisjon on selle konventsiooni juriidilisest küljest wastuwõetawaks tunnistanud. Poola on selle konventsiooni ratifitseerinud meie Riigikogu esituse külaskäigu puhul Poolas. Wäliskomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei: Teen ettepaneku I ja II lugemise wahel kolmepäewast waheaega mitte pidada.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Eesti - Läti - Leedu wahelise posti-telegraafi-telefoni lisakokkuleppe kinnitamise seadus — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits:** 12. juulil 1921. aastal sõlmiti Eesti Läti ja Leedu wahel posti-telegraafi-telefoni leping. Selle lepingu käsitamisel on ilmsiks tulnud, et mõned asjad küllalt täpselt ette nähtud ei ole ja lepingus mõningad parandused ette wõtta tuleksid. Meie walitsuse poolt oli kawa wälja töötatud lepingu täiendamiseks. See kawa saadeti Leedu ja Läti postiwalitsustele, ja need on kawaga nõus olnud ning alla kirjutanud. Sel teel on lisakokkulepe sõlmitud kolme riigi wahel posti-telegraafi-telefoni lepingu juurde. See lisakokkulepe wajab kolme riigi poolt kinnitamist. Ta on lühike ja sisaldab kõigest neli punkti. Need punktid käsitawad posti-telegraafi-telefonialalisi puhttehnilisi küsimusi. Wäliskommisjon on selle eelnõu läbi waadanud ja leidnud, et selle kinnitamine on tarwilik. Sellepärast teen ettepaneku seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega

on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja A. Tupits: Teen ettepaneku kodukorras ettenähtud kolmepäewast waheaega esimese ja teise lugemise wahel mitte pidada.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Maaseadusega wõõrandatud maadel asuwate wäiketalude rendiwahekorra uuendamise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja ei ole kohal, siis palun komisjoni esimeest aruandja kohused enda peale wõtta. **Maakomisjoni aruandja O. Liigand:** Riigikogu poolt wastuwõetud 12. aprillil 1924. aastal maaseadusega wõõrandatud maadel asuwate wäiketalude rendiwahekorra uuendamise seadus on jäänud puudulikuks, sest seal ei ole ette nähtud administratiiv asutuste lõpuliiku otsuse peale edasikaebamise kord administratiiv kohtusse, kuna ka ajutise walitsuse poolt 12. weebruaril 1919. aastal wastuwõetud administratiiv kohtu korras sarnaste walitsuse asutuste alluust ette nähtud ei ole, siis on tekkinud wäljapääsemata seisukord. Nii on maakonna komisjoni otsuse peale edasi kaewatud põllutöoministeeriumile, samuti ka rahukogule, ka Riigikohtule, kuid ühelgi nendest asutustest ei ole seaduslikku alust asja otsustamiseks. Maakommisjon seda seadust läbi arutades ühines walitsuse eelnõuga, mis seda puudust lahendab. Ette wõeti ainult wäikesed parandused. Nii kustutati § 3-s, mis nägi ette, et seadus maksma pidi hakkama tema wastuwõtmisega. Selle paragrahwi kustutamise järele on maksmahakkamine 10 päewa kaugemale lükatud. § 2-ses on ka wäike parandus ette wõetud. Seal on ette nähtud, et maakonna komisjoni otsuse peale wõib edasi kaewata ühe kuu jooksul käesolewa seaduse wäljakuulutamisest arwates, kuid parandusega on ette nähtud, et see aeg hakkab maksma seaduse maksmahakkamisest arwates. Teen ettepaneku käesolew seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on käesolew seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand**: Teen ettepaneku seaduse II lugemisele asuda ilma kodukorras ettenähtud kolmepäewasest waheaegast kinni pidamata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Suwitus- ja rawitsuskohtade seadus — I lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **M. Juhkam**: Praegu puudub meil seadus, mille põhjal oleks wõimalik suwitus- ja rawitsuskoh-tasid korraldada, samuti puuduwad selleks ka asutused. Seda puudust tahab esitatud seaduseelnõu kõrwaldada. Wabariigi Walitsus on seaduseelnõuga ühinenud, ja teen ettepaneku käesolew seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **M. Juhkam**: Teen ettepaneku kolmepäewast waheaega esimese ja teise lugemise wahel mitte pidada.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

11. Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamise seadus — III lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Keskwee-komisjoni koosseisu täiendamise seadus.

Weejuhtimise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 118 — 1921. a. — seadus weejuhtimise kohta läbi wõõra maa maaparanduse otstarbel) § 36 pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 36. Keskwee-komisjon asub põllutöoministeriumi juures järgmises koosseisus:

- 1) üks kohtunik kohtupalati määramisel;
- 2) üks põllutöoministeriumi esitaja;
- 3) üks kaubandus- tööstusministeriumi esitaja;

- 4) sisewete uurimise büroo juhataja;
- 5) kaks põllumeeste organisatsioonide esitajat põllutöoministeriumi määramisel.

Põllutöoministeriumi ja kaubandus-tööstusministeriumi esitajad, kui ka komisjoni esimees ja ta asetäitja komisjoni liigete hulgast määrab Wabariigi Walitsus. Kõik komisjoni liikmed, peale sisewete uurimise büroo juhataja, määratakse 3-aasta peale.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand**: Teen ettepaneku käesolew seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

12. Riigiwapi seadus — III lugemisel. Üldkommissjoni aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Riigiwapi seadus.

§ 1. Eesti wabariigi wapil on kaks kuju: 1) suur wapp ja 2) väike wapp.

§ 2. Suureks riigiwapiks on kuldse põhjaga kilbil kolm sinist leopardi. Kilp on kolmest küljest ümbritsetud kuld tampeuu-lehtedest pärjaga.

Aruandja **A. Tamm** (loeb): § 3. Väikeseks wapiks on eelmises (2) paragrahwis kirjeldatud wapp ilma kilpi ümbritsewa pärjata.

L. Raudkepp (krst.): Ma wõin esimese ja teise paragrahwi poolt hääletada ainult teatud tingimistel. On teatud mõttes wäljakannatamata wabale rahwale kui endise aja wapp wõetakse ja wõib olla sama tähendusega nagu endiselgi ajal, kus leopardid kujutasid seda wõimu, seda wägiwaldset wõimu, millega walitseti Eesti rahwa üle. Üldkommissjon ei ole suutnud meile paremat kawa anda ja Riigikogu enamus on nähtawasti nõus selle endise kawaga, kus leopardid peal.

Nüüd, kus meie oma iseseiswuse saawutanud, on paljudes asjades ümber muudetud wanu sümboole, näiteks ei ole meil enam Peetri plats, waid wabadusplats jne. Minu arwates oleks wõimalus ka siin teatud sümbooli ümber interpreteerida. Ainult sel tingimusel wõin ma käesolewa seaduse üksikute paragrahwide poolt hääletada kui nende leopardidega ühendada wõiks järgmisi tähendusi: üks leopardidest tähendaks Lembitu - aegse wabaduswõitluse kangelasmeelt, teine — Harjumaa wõitluse kangelasmeelt aastal 1343 ning kolmas — Eesti wabaduswõitluse kangelasmeelt 1918—1920 aastani. Peale selle wõiks tammelehtedest pärg tähendada Eesti tugewust ja püsiwust ning wabaduse närtsimata traditsioone. Riigikogu ei wõi tähelepanemataalt mööda minna sellest faktist ja tema aukohus on siin alla kriipsutada, kuigi seda ainult ehk üks Riigikogu liige teeb, et selle wapiga ei taheta kuidagi wiisi siduda Eesti praegust wabadusajajärku wõõra wõimu mälestustega minewikust. Seda oleks tarwilik siin deklareerida ja sarnase interpretatsiooniga wõiks selle wapi wastuwõtmisel päri olla.

Juhataja A. Rei: Asun § 3 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3. wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 4—8.

§ 4. Riigiwapi kuju tarwitatakse riigi pitseris ja kõigis riigiasutuste pitserites.

Märkus. Peale seadustes kindlaks määratud juhtumuste wõidakse riigiwappi tarwitada ainult Wabariigi Walitsuse määruste põhjal.

§ 5. Riigipitser on sõõr, mille läbimõõt 7 sentimeetrit; sõõri keskel suure riigiwapi kuju; sõõri äärt mööda sõnad „Eesti Wabariik“.

Riigipitserit tarwitatakse:

- 1) saadikute nimetamise ja ärakutsamise wolitustel ja kirjadel;
- 2) konsulite patentidel;
- 3) konwentsioonidel ja lepingutel välisriikidega;
- 4) ümbrikkudel, mis sisaldawad p. 1 tähendatud wolitusi ja kirju.

Riigipitser on riigisekretääri käes hoiul, kes pitseri tarwitamist protokolleerib.

§ 6. Riigikogu, Wabariigi Walitsuse, Riigikohtu, riigikantsleji, riigikontrolli ja ministeeriumide pitserid kujutawad sõõri, mille läbimõõt 5 sentimeetrit; sõõri keskel wäike riigiwapi kuju; sõõri ülemist äärt mööda wastawa asutuse nimetus.

§ 7. Kõigi teiste riigiasutuste pitserite läbimõõt on 3½ sentimeetrit; sõõri keskel wäikese riigiwapi kuju; sõõri ülemist äärt mööda asutuse nimetus.

§ 8. Riigiwapi ja riigipitseri algupärandid hoitakse alal ühes käesolewa seaduse algtekstiga ja nende kujutused awaldatakse „Riigi Teatajas“ ühes käesolewa seadusega.

Juhataja A. Rei: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega 2 hääle wastu on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm: Panen ette käesolew seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

13. Wabaduse Riigikaitse komisjoni aruandja Risti annetamise lõpetamise seadus — J. Uibopuu (loeb): Wabaduse Risti annetamise lõpetamise seadus.

E. Weberman (rhws.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie wabaduswõitlusest iseseiswuse eest on paljud ja paljud osa wõtnud ja suurem osa nendest on, kellel selleks wäärtuslikke teeneid oli, ka wabadusristi annetamise kaudu nende teenete eest hinnatud. Kuid on terwe rida tegelasi, kelle teeneid veel mitte hinnatud ei ole. Need on muuseas meie omawalitsuste tegelased, kes wabadussõja algusel suure organiseerimise töö ära tegid. Wist on Riigikogu liigetel veel meeles härrade Konstantin Päts'i ja Strandman'i poolt esitatud märgukiri, et wabadusristide andmist wabadussõja teenete eest ei wõiks veel kinni panna. Teatawasti anti mõni nädal tagasi wäljamaa esitajatele ja wälismaade riigitegelastele terwe rida wabadusristisid täiendawalt wälja.

Teisest küljest peab ütleva, et hulk sõjaväelasi, kes wabadusristi ära teeninud, wabadusristist ilma on jäänud, kuna nende ülemuste poolt tehtud ettepanekud ei ole wabadusristi põhikirjas ettenähtud lõpulikku käiku läbi käinud. Muuseas on, näiteks, ülemate isiklike waadete või mõnel muul põhjusel, isegi jonnist pärast ilma jäetud mitmed isikud, kelle teened väljaspool igasugust kahtlust, ja seltskonna arwamisel kindlasti wabadusristi ära teeninud on, nagu dr. Leesment ja mitmed teised. Wabadusristi põhikirja § 44. ütleb, et kui nõukogu eitawa otsuse on andnud, siis võib wäeülem isikut sama aumärgi saamiseks uuesti ette panna, kui täiendawaid andmeid wägiteo kohta leitakse. Teisele ettepanekule tuleb kõik esimese otsuse kohta käiw kirjawahetus juurde lisada. Nõukogu teine otsus on lõpulik. Minul tarwitadaolewate andmete järele ei ole ükski otsus teistkordsele arutamisele läinud, tähendab ettepanekud ei ole seaduses ettenähtud käiku lõpuni teinud. Arwesse wõttes seda, et alles hiljuti meile sõbralikkude riikide tegelaste teeneid hinnati ja et sellega weel öeldud pole, et selle ainsa aktiga on nende teened lõpulikult hinnatud, waid välisministeerium võib jällegi ühe või teise wäljamaategelase hindamise kohta wastawa esitusega esineda. See oleks wäljamaa suhtes. Sisemaa suhtes ma juba tähendasin, et mitmed tegelased ja mitmed sõjaväelased wabadusristist ilma on jäänud. Näiteks, Naissaare komandant Sild, kelle kohta ülemus kolm korda ettepaneku on esitanud ja kelle wägitegu ülemuse arusaamise järele väljaspool kahtlust on. Teen ettepaneku seaduseelnõu pealkiri tagasi lükata, või kui see ettepanek läbi ei lähe, siis ta maksmapanemise tähtaega pikendada.

Juhataja A. Rei: Rkl. Weberman on ettepaneku teinud seaduseelnõu pealkiri tagasi lükata. See on puht-eitaw ettepanek ja iseseiswalt hääletamisele ei tule. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Uibopuu: Wäga lupeetud härrad rahwasaadikud! Komisjonis oli ka see küsimus arutamisel, kas tuleb wabadusristi põhikirja § 44-das ettenähtud wormilistest külgedest kinni pidada, kuid seal tuldi otsusele, et 1924. aastal korratud wabadusristide wäljaandmine protestide kordamine oli ja sellepärast ei leidnud komisjon tarwilikuks ük-

sikuid ettepanekuid seaduse tähtaja pikendamise kohta pooldada. Nagu ma lugesin juba tähendasin, nende materjalidega tutwunedes, mis komisjonile olid esitatud, oli selge, et ka teistkordsed ettepanekud sisuliselt täiuslikumad ei saaks olla, sest wäeosade ülemate poolt olid esitatud mitte täpsed andmed. Oletame, et ettepanekud nõukogule või komisjonile, mis uues koosseisus töötaks, esitatakse, ei saaks need teisiti otsust teha, kui eitawat, sest wäeosa ülemate ettepanekud olid paljud, mis eitawalt otsustatud, sarnased, et nende alusel ei saa jaatawalt otsustada. Mis puutub siin etetoodud isikutesse, kelle teeneid wabadusristiga pole hinnatud, siis oli see küsimus ka komisjonis arutamisel. Komisjonile ettetoodud andmetest selgus, et ka need isikud nõukogu poolt wabadusristi saamiseks esitatud olid, kuid Wabariigi Walitsus on ettepaneku tagasi lükanud. Komisjonis oli ka tähtaja pikendamine arutamisel. Komisjon leidis, et kuigi seaduse maksmahakkamise tähtaega pikendada, siis ei ole mingit kindlustust, et Wabariigi Walitsus tagasilükatud ettepanekut uuesti otsustama hakkaks. Käesolewal juhtumisel ei saa aga tähtaja pikendamise ettepanek hääletamisele tulla, kuna seda teisel lugemisel tehtud pole. Komisjoni nimel ei saa ma seaduse tagasilükkamise ettepanekuga ühineda.

Juhataja A. Rei: Panen seaduseelnõu pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja J. Uibopuu kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega § 1 ja § 2.

§ 1. 24. webruaril 1919. a. asutatud Wabaduse Risti („Rügi Teataja“ nr. 20/21 — 1920. a. seadus nr. 84) annetamine lõpetatakse.

§ 2. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja A. Rei: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja J. Uibopuu: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta

ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sest redaktsiooni komisjoni liikmed on selle juba läbi waadanud.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

14. Kaitsewäeosade ja asutuste alla wõetud ruumide üürinormide maksuse pikendamise seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb): „Kaitsewäeosade ja asutuste alla wõetud ruumide üürinormide maksuse pikendamise seadus.“

Teen ettepaneku pealkirjas ja tekstis wõtta „kaitsewäeosade“ asemele „wäeosade“, mis redaktsiooniline parandus.

Juhataja **A. Rei:** Asun pealkirja hääletamisele ühes aruandja poolt tehtud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri ühes parandusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu tekst.

Wäeosade ja -asutuste alla wõetud ruumide üüriseaduse muutmise seadusele („Riigi Teataja“ nr. 108 — 1923. a.) juurdelisatud üüritabeli maksusw pikendatakse 1926. aasta 31. detsembrini.

Juhataja **A. Rei:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **O. Liigand:** Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sest ta on üksikute redaktsiooni komisjoni liigete poolt läbi waadatud.

Juhataja **A. Rei:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

15. Asunikkude ehituslaenu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Köster** kannab ette ja eraldi hääletami-

sel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Asunikkude ehituslaenu seadus.

§ 1. Riigimaade pidajatele ja maakorralduse seaduse (W. s. k. X k. 3 j.) alusel uuesti korraldatud talude pidajatele antakse laenu põllumajandusliikude hoonete ehitamiseks krediitidest, mis põllutöoministeeriumile selleks otstarbeks Riigikogu poolt lubatud eelarwe korras.

§ 2. Käesolewa seaduse alla kuuluvad:

a) põllutöoministeeriumile asunikudele ehituslaenude wäljaandmiseks eelarwe korras lubatud summad:

1922. aasta eelarwes	Mk.	87.000.000.—
1923. „ „	„	260.000.000.—
1924. „ „	„	185.000.000.—
1925. „ „	„	140.000.000.—
	Mk.	672.000.000.—

b) asunikkudele ehitusaastatel toetuse andmiseks 1924. aasta eelarwes lubatud krediit Mk. 75.000.000.—

c) edaspidi samaks otstarbeks eelarwe korras lubatawad summad;

d) ning käesolewa seaduse põhjal wäljaantud ja wäljaantawate laenude pealt saadaw wõla- ja wiiwitusprotsendid ning tagasimaksetawad summad.

§ 3. Ehituslaenu antakse põllutöoministeeriumi poolt heakskiidetud kawade järgi ehitada kawatsetawate hoonete ehitamiseks — puuhoonete ehitamiseks kunni 60% ja kiwi- ning sawihoonete ehitamiseks kunni 80% ehituskuludest.

§ 4. Laenu antakse: puuhoonete ehitamiseks 30 aasta peale ja kiwi- ning sawihoonete ehitamiseks 41 aasta peale.

Aruandja **O. Köster** (loeb):

§ 5. Ehituslaenu tähtaja algus loetakse 1. maist sellel aastal, millal laenu esimene osa wälja antud. Laenu tasumine ja intresside maksimine algab: puuhoonete ehitamisel 1. mail neljandal aastal ja kiwi- ning sawihoonete ehitamisel 1. mail kuuendal aastal peale laenu esimese osa kättesaamist. Wäljaantud laenu üksikud osad loetakse kokku üheks terwikuks. Igal tasumisaastal hiljemalt 1. mail on laenusaaaja kohustatud maksma kunni täieliku wõla kustutamiseni terwest kättesaadud laenusummasi:

a) 2% aastas intressi;

b) wõla tasumiseks puuhoonete ehitamiseks antud laenusummast 3% ning kiwi- ja sawihoonete ehitamiseks antud laenusummast 2%.

Märkus. Laenusaajal on õigus laenu enne tähtaega terwelt wõi osaliselt tasuda, kuid ümmargustes summades, mitte alla 10 krooni wäärtuses.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesimees **T. Kalbus**.)

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 5 wastu wõetud.

Aruandja **O. Köster** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 6—11.

§ 6. Riigimaade asunikukudele, kellele maad kindlate kruntidena kasutamiseks on antud 1. maist 1920. aastast peale vähemalt kuueaastase rendilepingu alusel ja kes esimese wiie rendiaasta jooksul oma krundile elumaja wõi lauda ehitanud wastawalt põllutööministeeriumi poolt ülesseatud ehitusnõuetele, kui krundil warem ei olnud selleks otstarbeks kasutatawaid hooneid, antakse rendi tasumiseks ühekordset toetust rahas:

a) elumaja ehitamise korral 100 krooni,

b) lauda ehitamise korral 50 krooni.

Märkus 1. Toetussumma antakse wälja pärast hoone sarikate alla wiimist ja arwatakse riigi poolt asunikukudele antawa ehituslaenu juurde.

Märkus 2. Toetuslaenu saamiseks on õigus ka endistel mõisatöölistel ja kandikohapidajatel, kes maad saanud.

§ 7. Tähtajaks mittemakstud summad loetakse wõlaks ja nende pealt arwatakse ½% kuus trahwi, poolikud kuud terweks lugedes. Kui wõlgnewad summad ½ aasta jooksul pärast tähtaega ei ole tasatud, nõutakse need wastuwaidlemata korras sisse.

§ 8. Põllutööministril on õigus sellekohase palwe peale wiljaikalduse, rahe, tulikahju, karjataudide ning teiste loodusjõuliste õnnetuste korral wiiwitus-trahwi nõudmist ära jätta ja tasumise tähtaega pikendada kunni kolme aastani.

§ 9. Kui laenusaaja on laenu ära tarwitanud teiseks otstarbeks, kui see määratud, nõutakse laen wastuwaidlemata korras sisse ühes intresside ja trahwiga,

arwates laenusaamise päewast kunni tasumise päewani 2% kuus.

§ 10. Wabariigi Walitsusel on õigus määrusi anda laenude walitsemise, wäljaandmise, kindlustuse ja tasumise korra kohta.

§ 11. Käesolewa seaduse maksma-hakkamisega tühistub 14. detsembril 1923. a. wastuwõetud asunikukudele ehitusaastatel toetusandmise seadus („Riigi Teataja“ nr. 150 — 1923. a.)

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **O. Köster**: Et käesolew seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni liigete poolt läbi waadatud, teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

**16. Muinaswarade Üldkommissi-
kaitse seadus** — joni aruandja
III lugemisel. **W. Hasselblatt**
kannab ette ja
eraldi hääletamisel wõetakse
wastu nähtawa enamusega
seaduseelnõu pealkiri ja
§§ 1—21.

Muinaswarade kaitse seadus.

§ 1. Muinaswaradeks käesolewa seaduse mõttes loetakse:

A. Kinnismuinaswarad:

1) eelajaloolised asulad, wanad kalnud ja matmispaigad, maalinnad, linnamäed ja tornimäed, ohwrikiwid, kirjaga kaetud kinnised kiwid ja kaljud;

2) legendaarsed ja ajaloolised mälestuskohad, nagu „Kalewisängid,“ lahinguwäljad, karistusasemed;

3) endiste kindluste, losside, kloostrite, kirikute ja kabelite waremed;

4) ajalooliselt wõi kunstiajalooliselt tähtsad ehitused ja ehituste rühmad;

5) loodusmuinaswarad, nagu ohwripaigad, hiiepuud ja pühad allikad;

6) kõik muud niisugused inimeste tehtud wõi looduslikud esemed, mis säilitawad rahvuslikke wõi teaduslikke mälestusi endisajast.

B. Wallasmuinaswarad:

1) kõik maapõuest, kalmudest, wametest, weest wõi mujalt leitud eelajaloolised ja ajaloolised esemed;

2) kirikute inventaar — ajalooliselt wanad skulptuurid, maalid, haruldased riistad, hābipingid jne.;

3) kaitse alla wõetud ehitustes leiduud endisaega iseloomustawad esemed;

4) haruldased kodumaa ja kodumaasse puutuud trükitooted, arhiwaalid ja erilise tähtsusega ajaloolised dokumendid;

5) etnograafilised, numismaatilised ja heraldilised kogud;

6) kultuur- ja kunstiajaloolised asjad, millel eriline ajalooline wārtus.

§ 2. Seaduse kaitse all seisawad kõik muinaswarad, mille rahwuslik, teaduslik wõi kunstiajalooline tähtsus tunnustatud käesolewas seaduses ettenāhtud korras.

§ 3. Muinaswarade kaitset teostab haridusminister temale alluwa muinsusnõukogu abil.

Muinsusnõukogu wõimkonda kuulub: muinaswarade wārtuse tunnustamine, nende hindamine ja registreerimiseks ettepanemine ja üldse kõigi küsimuste lahendamine, mis muinaswarade kaitsega seotud. Muinsusnõukogu moodustawad Tartu ülikooli muinasteaduse, kunstiajaloo, Eesti ja põhjamaade ajaloo professorid, Eesti rahwa muuseumi juhataja ja haridusministri poolt nimetatud nõukogu juhataja. Wastawate küsimuste asjus kuuluwad nõukogusse ka teedeministeeriumi esitaja, riikliku keskarhiwi juhataja ja kohaliku omawalitsuse esitaja. Juhataja puudumisel täidab tema aset keegi muinsusnõukogu poolt tema liigete hulgast walitud asetāitja. Muinsusnõukogu tegutseb tema enda poolt wāljatõõtatud ja haridusministri poolt kinnitatud kodukorra alusel. Tema otsused kinnitab haridusminister.

Märkus 1. Kui mõni wastawaist professuuridest wakant on, määratakse wastaw nõukogu liige haridusministri poolt isikute hulgast, keda selleks esitab Tartu ülikooli filosoofia teaduskond.

Märkus 2. Muinsusnõukogu istungitest wõtawad nõukogu kutsel nõuandwa hāālega osa nende kodumaaliste teaduslikkude ühingute esitajad, kes ülewal peawad üldsusele awatud muuseumi.

§ 4. Kaitsetawaid muinaswaru registreerib haridusministeerium muinsusnõukogu abil.

§ 5. Registreerimisest teatatakse muinaswara omanikule ja kohalikule linna-, wõi maakonnawalitsusele, mille piirkonnas muinaswara asub. Kohalik omawalitsus on kohustatud kõigi tema piirkonnas asuwate registreeritud muinaswarade nimekirja korras pidama ja nende alalhoiu järgi walwama. Kui alalhoid puudulik wõi kui muinaswara āwardab hāwinemine, on kohalik omawalitsus kohustatud sellest wiibimata teatama haridusministeeriumile.

§ 6. Muinaswara registrist mahakustutamine sünnib haridusministri otsusel muinsusnõukogu arwamise põhjal. Registrist mahakustutamise teatatakse asja omanikule ja wastawale omawalitsusele (§ 5).

§ 7. Eraomanduses olewate muinaswarade kohta maksawad järgmised kitsendawad kaitseabinõud:

- 1) wāljaweo keeld;
- 2) riigi ostueesõigus muinaswara müümise korral;
- 3) parandusjagamise kitsendus;
- 4) muinaswarade omandamine sundwõõrandamise teel;
- 5) muinaswarade ilme muutmiskeeld;
- 6) järewalwe parandustõõde järele;
- 7) kaewamiste ja ehitustõõde seisma-panek ja keeld.

Missuguseid kaitseabinõusid üksikul juhtumisel tarwitusele wõtta, otsustab haridusminister muinsusnõukogu arwamist āra kuulates käesolewas seaduses ettenāhtud piirides.

§ 8. Arheoloogilisel otstarbel ettewõtawaiks kaewamisteks annab luba haridusministeerium muinsusnõukogu wastawa ettepaneku põhjal. Kui maaomanik keeldub lubamast oma maal kaewamisi ette wõtta, läheb asi ühes muinsusnõukogu motiweeritud arwamisega haridusministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse otsustada. Kaewamiste tagajärgede üle tuleb aru anda muinsusnõukogule.

§ 9. Kui ehitus-, põllu- ja kaewamiswõi muude sarnaste tõõde juures puututakse kokku kinnismuinaswaraga, kalmuga wõi mõne muu muinsuste leiupaigaga, on ettewõtja kohustatud tõõd seisma jātma sel määral, et leiukoht puutumata jääks, ja sellest kohe teatama haridusministeeriumile, kes asjatundja

kohale saadab. Neil juhtumistel, mil tööde seismajätmine oleks tehniliselt võimatu või eriliselt suurte aineliste kahjudega ühendatud, on ettevõtja õigustatud tööd jätkama, leiust wiibimata teatades haridusministeeriumile, kes asjatundja kohale peab saatma. Wiimasel on õigus ajutiselt kunni haridusministeeriumi otsuseni töid seisma panna, et leiukohti puutumata jääks.

§ 10. Kahjud, mis saab maaomanik muinaswarade kaewamisel või ettevõtja töö seismajätmisel, tasutakse omaniku või ettevõtja nõudel haridusministeeriumi poolt wastastikuse kokkuleppe alusel. Kui kuue kuu jooksul ei saavutata kokkulepet kahjude suuruse kohta, määrab kahjude suuruse kindlaks kolme kuu jooksul kolmeliikmeline hindamiskomisjon, kelle ühe liikme määrab haridusministeerium, teise — kahjusaaja ja kolmanda — wastaw rahukogu rahukohunikude hulgast. Kommisjoni otsuste peale edasikaebust ei ole.

Tasu maksetakse välja kolme kuu jooksul pärast kokkuleppe saavutamist või hindamisotsuse tegemist.

§ 11. Kõik maast, weest ja mujalt pärast käesolewa seaduse maksmahakkamist leitawad wallasmuinaswarad, mis nii wanad, et nende omanikku ei teata; lähewad riigi omanduseks. Kui kaewamine ette wõetud mõne teatawa muuseumi otsekohesel ülesandel, võib leiu paigutada sellesse muuseumi.

§ 12. Nõudmise korral maksab riik leidjale tasu leiu täieliku antiikwäärtuse suuruses, mille määrab kindlaks haridusminister muinsusnõukogu ettepanekul. Riigi kulul toimepandud kaewamistel saadud leiu eest tasu ei makseta.

§ 13. Leidasjad tulewad leidmisolekus ja kõik asjad üheskoos haridusministeeriumile üle anda või, leiust otsekohe haridusministeeriumile teatades, nad ajutiselt alal hoida, kunni tarwilikkude korralduste tegemiseni haridusministeeriumi poolt.

Leidasju ei tohi puhastamise, haljastamise, wiilimise, murdmise või muul teel rikkuda ega asjade üksikuid osi üksteisest lahutada.

Omawalitsused on kohustatud haridusministeeriumi kulul edasi toimetama muinaswaru, mis leidjad edasisaatmiseks neile annawad.

§ 14. Registreeritud kinnismuinaswaru on keelatud häwitada, rikkuda või

haridusministri loata mõnel teisel wiisil nende ilmet oluliselt muuta.

Registreeritud kinnismuinaswarade restaureerimine ja parandamine sünnib haridusministri järewalwel. Omanikud on kohustatud wastawad plaanid haridusministrile kinnitamiseks esitama.

Haridusminister otsustab asja kahe nädala jooksul. Ei järgne selle aja jooksul keeld, loetakse plaan kinnitatuks. Otsuse wastu võib administratiiv korras kaewata.

§ 15. Kui muinaswaradeks registreeritud ehituste omanikud, tähelepanemata muinsusnõukogu sellekohaseid meeldetuletusi, ei kaitse neid ehitusi häwinemise või tuntawa halwenemise eest, siis wõidakse neid haridusministri algatusel omandada riigile sundwõõrandamise teel.

Sundwõõrandamine sünnib seaduste kogus X kõites §§ 575—593 ettenähtud korras, kusjuures § 582 tähendatud komisjoni kohuseid täidab muinsusnõukogu.

§ 16. Registreeritud wallasmuinaswaru on keelatud häwitada või rikkuda, samuti nende ilmet muuta restaureerimise ja parandamise kaudu või mõnel teisel wiisil. Samuti on keelatud registreeritud muinaswaru ilma loata wälismaale wiia. Neid registreeritud wallasmuinaswaru, mis moodustawad üheskoos tüübilise terwiku, on keelatud ilma loata üksikult wõõrandada või parandada või paranduse jagamisel jaotada. Neid registreeritud wallasmuinaswaru, mis teatawa kinnismuinaswaraga ühes paigas asudes moodustawad sellega stiililise üksuse, on keelatud ilma loata wõõrandada või sellest kinnismuinaswarast ümberpaigutamise teel lahutada. Registreeritud awalikke antikwariaalide kogusid, kiriklikku inwentaari ja riigi ning omawalitsuse päralt olewaid muinaswaru ei wõi ilma loata wõõrandada.

Kõigil neil juhtumisel annab wastawa loa haridusminister muinsusnõukogu otsuse põhjal.

M ä r k u s. Testamendi korralduste kohta, mis on wastolus käesolewa paragrahwiga, on makswad B. e. s. §§ 2787. ja 2788.

§ 17. Järewalwet muinaswarade parandustööde järgi teostab haridusministeerium muinsusnõukogu arwamist ära kuulates. Samuti on haridusministeeriumil õigus nii riigile ja omawalitsusele kui

ka eraisikuile kuuluwaid muinaswaru parandada ja restaureerida selleks määratud krediitide piirides.

§ 18. Kui üksikute registreeritud wallasmuinaswarade wõi nende kogude omanik ei suuda neid konserweerida ega häwinemise eest kaitsta, wõib haridusministerium muinsusnõukogu ettepanekul omanikule tähtaja määrata tarwilikkude kaitseabinõude käsitusele wõtmiseks; kui omanik määratud tähtaja jooksul ettekirjutatud abinõusid käsitusele ei wõta, wõib haridusministerium neid asju ajutiselt tasuta hoiule wõtta ja mõnesse muuseumisse hoiule paigutada kunni omaniku poolt nende korralik alalhoidmine ei ole tagatud.

§ 19. Eraomanduses olewate registreeritud wallasmuinaswarade müügist tuleb teatada haridusministeriumile. Riigil on niisugusel juhtumisel ostueesõigus, mida ta wõib teostada 14 päewa jooksul teadaande kättesaamisest arwates. Ostueesõiguse teostamise kohta saadetakse ostu-müügi lepingu osalistele teadaanne. Ostuhind maksetakse müüjale wälja ühe kuu jooksul pärast teadaande kätte toimetamist. Selle määruse wastu käiwad wõõrandamise tehingud tühistatakse haridusministeriumi nõudmisel kohtulik korras.

Registreerimisega seotud kohustused lähewad üle ühes muinaswaraga tema uuele omanikule.

§ 20. Kaitsetawate muinaswarade registreerimise ning käesolewas seaduses ettenähtud kaitseabinõude käsitamise kohta on haridusministril õigus sundmäärusi wälja anda, ära kuulates muinsusnõukogu arwamist.

Sundmäärustest üleastujaid karistatakse rahukohtu trahwiseaduse § 29. põhjal.

Muinaswarade wäljaweo keelu rikumise korral konfiskeeritakse muinaswara riigi omanduseks.

§ 21. Wabariigi Walitsusel on õigus oma määrusega lähemalt korraldada registreeritud muinaswarade nimekirja pidamist ja nende alalhoidmise järele walwamist omawalitsuse asutuste poolt (§ 5).

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **W. Hasselblatt**: Silmas pidades, et redaktsiooni komisjoni liikmed käesolewa seaduseelnõu II ja III lugemise wahel juba läbi waadanud, teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

17. Stokholmis 1924. a. sõlmitud üleilmlise postikonwentsiooni ja kokkulepete kinnitamise seadus — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1. ja 2.

Stokholmis 1924. a. sõlmitud üleilmlise postikonwentsiooni ja kokkulepete kinnitamise seadus.

§ 1. Tunnustatakse kinnitatuks üleilmlise postiliidu kongressil Stokholmis 1924. aasta 28-dal augustil sõlmitud:

a) Üleilmline postikonwentsioon — Convention postale uniwerselle — ja konwentsiooni lõpuprotokoll — Protocole final de la convention;

b) kokkulepe awaldatud wäärtusega kirjade ja kastikeste üle — Arrangement concernant les lettres et les boites awes valeur déclarée — ja lõpuprotokoll — Protocole final;

c) kokkulepe postpakkide üle — Arrangement concernant les colis postaux — ja kokkuleppe lõpuprotokoll — Protocole final de l'arrangement;

d) kokkulepe posttransfertide üle — Arrangement concernant les mandats de poste;

e) kokkulepe ajalehtede ja perioodiliste wäljaannete aboneerimise üle — Arrangement concernant les abonnements aux journaux et éerits périodiques.

§ 2. Postikonwentsiooni ja kokkulepete ning nende lõpuprotokollide algtekstid ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse koos käesolewa seadusega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Tupits**: Teen ettepaneku seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Redaktsiooni komisjoni liikmed on selle juba läbi waadanud.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Stokholmis 1924. aastal sõlmitud postiühinemise seadus — III lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1. ja 2.

Stokholmis 1924. aastal sõlmitud postiühinemise seadus.

§ 1. Ühineda üleilmlise postiliidu kongressil Stokholmis 1924. aasta 28. augustil sõlmitud:

a) kokkuleppega postikassangu üle — Arrangement concernant les recouvrements;

b) kokkuleppega posti ülekannete üle — Arrangement concernant les virements postaux — ja lõpuprotokolliga — Protocole final.

§ 2. Kokkulepete ning nende lõpuprotokollide algtekstid ühes eestikeelse tõlkega avaldatakse koos käesolewa seadusega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Tupits**: Teen ettepaneku seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Redaktsiooni komisjoni liikmed on selle juba läbi waadanud.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. Eesti wabadussõjas langenud Eesti sõdurite sõjawäljahaudade korrashoidmise seadus — III lugemisel. Omawalitsuse komisjoni aruandja Juhkam'i puudumisel täidab tema aset komisjoni esimees Liigand. Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**

kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—4.

Eesti wabadussõjas langenud Eesti sõdurite sõjawäljahaudade korrashoidmise seadus.

§ 1. Eesti wabadussõjas langenud Eesti sõdurite sõjawäljahaudade jäänudwastatakse. Sõjawäljahaudade asupaikade kindlakstegemine ja korrashoidmine on walla omawalitsuste kohus.

Eesti wabadussõjas langenud välisriikide kodanikkude sõjawäljahaudade peetakse korras käesolewa seaduse alustel sellekohaste Eesti wabariigi poolt sõlmitud rahwuswaheliste lepingute põhjal.

§ 2. Omanikud, kelle maa peal sõjawäljahaudade asuwad, on kohustatud § 1. tähendatud omawalitsustele haudade üles tegemiseks ning korraldamiseks ligipääsu wõimaldama.

§ 3. Sõjawäljahaudade korrashoidmiseks antaks tarbekorral walla omawalitsustele toetust siseministeeriumi eelarwe järgi.

§ 4. Siseministril on õigus wastawate maakonnawalitsuste ettepanekul anda käesolewa seaduse teostamiseks lähemaid määrusi.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **O. Liigand**: Teen ettepaneku seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Redaktsiooni komisjoni liikmed on selle juba läbi waadanud.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

20. Loomataudide vastu wõitlemise seaduse § 6. muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Woiman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkirijatekst.

Loomataudide vastu wõitlemise seaduse § 6. muutmise seadus.

Loomataudide vastu wõitlemise seaduse § 6. („Riigi Teataja“ nr. 60 — 1923. a.) muudetakse järgmiselt:

Käesolewa seaduse alusel on põllutöministril õigus wälja anda sunduslikke määrusi, eriti loomade ja loomasaaduste weokorralduse ning sisse- ja wäljaweokohta, kokku leppides tarbekorral teiste ministereid, kui wäljaantaw määrus nende wõimkonda puutub.

Märkus. Omawalitsuste asutuste sunduslikud määrused loomataudide kohta peawad kooskõlas olema käesolewa seadusega ja põllutöministeeriumi sunduslikkude määrustega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Aruandja **J. Woiman**: Teen ettepaneku seaduseelnõu vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

21. Puuwilja wäljaweo kontrolli seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Tonkman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—11.

Puuwilja wäljaweo kontrolli seadus.

I.

§ 1. Puuwilja wõib Eestist wälja wedada ainult käesolewas seaduses ette nähtud alustel ja korras.

§ 2. Käesolewa seaduse alla ei kuulu saadetised (posti-, raudtee-, laewa- ja muud) kunni 10 klgr. raskuseni ning puuwili, mis kaasa wõetakse isiklikuks tarwitamiseks, kuid mitte üle 20 klgr.

§ 3. Isikud ja asutused, kes soowivad Eestist puuwilja wälja wedada, peawad wõtma endile sellekohased load. Lubade wäljaandmisel tuleb nõuda, et eksportööridel oleksid ekspordi nõuetele wastawad ruumid ja sisseseaded. Load annab põllutöminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.

§ 4. Eestist wõib wälja wedada puuwilja, mis põllutöministri erimääruste nõuete kohaselt wäljaweoks kõlblikuks tunnistatud ning warustatud wäljaweokontrolli märgiga.

§ 5. Puuwilja wäljaweo kontrolli teostab põllutöministeerium wastawate organide kaudu.

§ 6. Puuwilja wäljaweo kontrolli teostamise kulude kattteks wõetakse wäljaweetawa puuwilja pealt erimaksu, mille normi määrab Wabariigi Walitsus põllutöministri ettepanekul. Tähendatud erimaks ei wõi tõusta üle 1% wäljaweetawa puuwilja hinnast. Kontroleerimise kuludest ülejäänud summa kuluatakse aiaasjanduse edendamiseks.

§ 7. Põllutöministril on õigus wälja anda erimäärusi käesolewa seaduse teostamiseks.

II.

§ 8. Ettetõtet juhatajaid ja üksikuid isikuid, kes § 4. nimetatud kontrollmärksid käesolewa seaduse wõi selle seaduse § 7. põhjal põllutöministri poolt wäljaantawate erimääruste wastasel tarwitawad, karistatakse rahatrahwiga kunni 50.000 margani wõi arestiga kunni 1½ kuuni; peale selle wõib kohus süüdlastelt isikutelt, kui ka ettetõtetelt, kelle juhatajateks süüdlased isikud olid, ära wõtta kontrollmärksid tarwitamise õiguse kunni ühe aastani.

§ 9. Ettetõtet juhatajaid ja üksikuid isikuid, kes wäljaweoks kõlbliku puuwilja hulgas esitawad wäljaweo kontrollile teadlikult wäljaweoks mitte kõlblikku puuwilja, karistatakse rahatrahwiga kunni 100.000 margani wõi arestiga kunni 3 kuuni; peale selle wõib kohus süüdlastelt isikutelt ja ettetõtetelt, kelle juhatajateks süüdlased isikud olid, ära wõtta õiguse puuwilja wälja wedada kunni 2 aastani.

§ 10. Käesolewa seaduse §§ 8. ja 9. ettenähtud süüteo alluwad rahukohtunikule.

§ 11. Põllutöministril on õigus isikutelt, keda süüdistatakse käesolewa seaduse §§ 8. ja 9. põhjal, ettetõtetelt, kelle juhatajateks süüdistatawad isikud olid, ära wõtta kontrollmärksid tarwitamise ning puuwilja wäljaweo õiguse ajutiselt kunni kohtuotsuse jõusse astumiseni.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.)

Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **K. Tonkman**: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sest redaktsiooni komisjoni liikmed on ta juba läbi waadanud.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

22. Eesti ja Türgi wahelise sõpruslepingu kinnitamise seadus — III lugemisel. Wäliskomisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1. ja 2.

Eesti ja Türgi wahelise sõpruslepingu kinnitamise seadus.

§ 1. Sõprusleping Eesti ja Türgi wahel, mis sõlmitud Warssawis 1. detsembril 1924. a., tunnistatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu tekst awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Ma teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sest redaktsiooni komisjoni liikmed on ta juba läbi waadanud.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

23. Tuletõrje seaduse § 10. muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja rkl. Juhkam puudub. Aruandjana on sõna komisjoni esimehel rkl. Jõeäär'il.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri.

Tuletõrje seaduse § 10. muutmise seadus.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb):

„Tuletõrje seaduse („Riigi Teataja“ nr. 72/73 — 1924. a.) § 10. muudetakse järgmiselt:

„§ 10. Sennised wabatahtlikud tuletõrje ühingud, kes käesolewa seaduse nõuetele ei wasta ja endid neile wastawalt kunni 1. jaanuarini 1926. a. ümber ei korralda, lõpetawad tegewuse oma põhikirjas ettenähtud korras“.

Redaktsioonilise parandusena pean tähendama, et sõna „nendele“ asemel on wõetud „neile“.

Juhataja **T. Kalbus**: Panen seaduse teksti hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse tekst wastu wõetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Panen ette see seadus wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

24. Loteriide seaduse täiendamise seadus — III lugemisel. Et üldkomisjoni aruandjat Tamm'e kohal ei ole, wõtab aruandja kohused oma peale üldkomisjoni esimees rkl. Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Loteriide seaduse täiendamise seadus.

Seadusandliku delegatsiooni poolt 2. augustil 1919. a. wastuwõetud seadust loteriide kohta („Riigi Teataja“ nr. 53 — 1919. a.) täiendatakse järgmiselt:

§ 6¹. Kui wõitudeks on raha, on loteriide toimepanijad kohustatud enne pilete müügi algust kuulutama müügile tulewate pilete (looside) ning wõitude arwu ja hindade kui ka loosimise wiisi, aja ning koha üle ühes pealinna ja kui loterii kohalik, siis ühes loetawamas kohalikus ajalehes.

Samuti on nad kohustatud kuulutama käesolewas paragrahwis ettenähtud korras loteriide seaduse § 2. tähendatud asutuste poolt lubatud loosimise tähtaja edasilükkamisest ja pärast loosimist awaldama wõitude nimekirja.

Juhataja T. Kalbus: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja A. Jõeäär: Panen ette seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Et Riigikogu üle kahe tunni on töötanud kuulutan 15-minutilise waheaaja.

Waheaeg algab kell 12.10 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 12.25 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar.**

Juhataja T. Kalbus: Riigikogu koosolek kestab edasi.

25. Noortemeeste sōjakooli kaswandikkudeks wastuwõtmise seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu seaduseelnõu pealkiri.

Aruandja H. Laretei (loeb):

„Noortemeeste sōjakooli kaswandikkudeks wastuwõtmise seaduse muutmise seadus.

12. augustil 1921. a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal Wabariigi Walitsuse poolt wastuwõetud seadus noortemeeste wastuwõtmise kohta sōjakooli kaswandikkudeks („Riigi Teataja“ nr. 71 — 1921. a.) muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

3) Sōjakoolis omandatud hariduse eest on kadetid kohustatud teenima pärast sundusliku ja tegeliku teenistusaja ära teenimist iga üldklassis möödasaadetud aasta eest 1 aasta.

Eriklassides õppimise eest teenistuse kohustust ei ole.

Sōjakoolis omandatud hariduse eest teenistusaja arwestamisel loetakse 6 kuud kunni 1 aastani terweks aastaks, aega alla 6 kuud arwesse ei wõeta.

5) Kadettidele ei wõeta sōjakoolis wiibimise aeg kaitsewäeteenistuse kohustuse aja arwesse. Teenimata jäänud sundusliku teenistusaja on nad kohustatud ära teenima pärast sōjakoolist lahkumist, kusjuures neil teenida tuleb samal määral, kui nende ealistel samas wäeliigis.

Teenistusaeg sōjakooli üldklassis omandatud hariduse eest arwestatakse eraldi sunduslikust tegeliku teenistuse ajast ning mõlemite aegade wäljateenimine sünnib eraldi.“

Kolmandas punktis on järgmised redaktsioonilised parandused tehtud redaktsiooni komisjoni liigete poolt: „Spetsiaalklassides“ asemele wõetud „eriklassides“ ja „teenistusaja wäljaarwamisest“ — „teenistusaja arwestamisest“.

Juhataja T. Kalbus: Hääletamisele tuleb seaduseelnõu tekst. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu tekst ühes parandustega wastu wõetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

26. Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus.

Riigikogu poolt 19. detsembril 1924. a. wastuwõetud kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseadus („Riigi Tea-

taja" nr. 149 — 1924. a) § 11. muudetakse järgmiselt:

§ 11. Kellelgi ei ole õigust saada ühel ja samal ajal kahte pensiooni ega pensiooni riigikassast ja ühtlasi palka teenistuse eest, mis annab õiguse pensiooni saamiseks samast allikast.

Selle määruse alla ei käi:

a) lesknaised, kes saavad pensiooni mehe teenistuse eest ja

b) § 35. nimetatud isikud, kes tööwõime osaliselt kaotanud.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

27. Kaitsewäelaste korteriga warustamise määruse tühistamise seadus — III lugemisel.

Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Kaitsewäelaste korteriga warustamise määruse tühistamise seadus.

Wabariigi Walitsuse poolt 30. septembril 1921. a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud ajutine määrus ohwitseride ja sõjawäeametnikkude korteri, kütte ja walgustuse asjus („Riigi Teataja" nr. 87 — 1921. a.) tühistatakse 1-st jaanuarist 1925. a. arwates.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

28. Eesti ja Ameerika-Ühisriikide wahel sõlmitud kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1. ja 2.

Eesti ja Ameerika-Ühisriikide wahel sõlmitud kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Ameerika-Ühisriikide wahel 2. märtsil 1925. aastal Washingtonis nootide wahetamise teel sõlmitud kaubanduslik kokkulepe tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Wahetatud nootide tekst ühes eestikeelse tõlkega awaldatakse koos käesolewa seadusega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

29. Merikindluste jaoks Wiimsi rannas 1638 ruutmeetri suuruse maa-ala wõrandamise seadus — III lugemisel.

Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Merikindluste jaoks Wiimsi rannas 1638 ruutmeetri suuruse maa-ala wõrandamise seadus.

§ 1. Merikindluste jaoks wõrandatakse Harjumaal, Wiimsi wallas asuwa Hiire nr. 142 talu, kreposti nr. 9337, maast ükstuhat kuussada kolmkümmend kaheksa ruutmeetri maad, Wabariigi Walitsuse poolt 24. aprillil 1925. a. kinnitatud plaani järgi.

§ 2. Tasu wõrandatud maa eest makstakse maaomanikule riigi poolt wõo-

randatud kinniswarade kohta käivate üldiste seaduste alusel, sõjaministeeriumi krediidist.

§ 3. Sõjaministeeriumile antakse õigus wõõrandatud maa-ala wõtta oma waldamisele kohe pärast üleskirjutamist, tsiwiil-seadustiku (S. K. X köide, 1914. a. wälj.) § 595^a ettenähtud korras.

Juhataja **T. Kalbus:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Anderkopp:** Teen ettepaneku seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, kuna redaktsiooni komisjoni liikmed seaduseelnõu redaktsiooni mõttes läbi on waadanud.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

30. Riigikohtu koosseisu ja prokuratuuri suurendamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Riigikohtu koosseisu ja prokuratuuri suurendamise seadus.

Riigi 1925. a. eelarwe lisas nr. 1 („Riigi Teataja“ nr. 53/54 — 1925. a. lhk. 282) kindlaksmääratud Riigikohtu liigete arw suurendatakse seitsme pealt kaheksa peale ja Riigikohtu abiprokurööride arw ühe pealt kahe peale.

Juhataja **T. Kalbus:** Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär:** Panen ette seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

31. Riigi 1925. a. lisaelarwe nr. 1 — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** (loeb):

Riigi 1925. a. lisaelarwe nr. 1.

Portfellita minister **K. Ast:** Eile, kui lisaelarwe Riigikogus esimesel lugemisel oli, päris väga lugupeetud Riigikogu liige, härra Tonkman, palju on portfellita minister oma sõitudeks Eesti riigi raha kulutanud, ja tegi seda sarnasel kujul, et ta järelepärimisest pidi nii aru saama, nagu oleks minu sõidu- ja päewarahade küsimus kuidagi wiisi seotud 18-miljonilise krediidi nõudmisega. Ühtlasi palus härra Tonkman ka, et temale aruandja täpselt ütleks, kuipalju on portfellita minister oma sõitudeks kulutanud. Muidugi ei ole sarnase küsimuse peale wastamine komisjoni aruandja asi, sest komisjoni aruandja ei teagi, kuipalju mina kulutanud olen, aga mina juba eile tähendasin, et minu päewarahad on 70.000 mk. summana eelarwes fikseeritud ja mul ei ole põhjust keelduda härra Tonkman'ile täpselt wastust andmast selle kohta, kuipalju mina olen oma sõitudeks ära kulutanud. 16. detsembrist alates kunni tänapäewani, see tähendab 6-kuu jooksul olen mina ära kulutanud sõidu- ja päewarahasid 20.415 mk., see on, kui meie selle summa 6-kuu peale ära jaotame, natukene üle 3.000 mk. kuus. Ma kordan weel kord, 20.415 mk. olen mina ära kulutanud päewa- ja sõidurahadeks. Siis weel neile Riigikogu liigetele, kes minule lahkelt wastu tulid ja sellekohase palwe peale iseseiswuse päewal ja mõnel muul juhusel kuskile kõnelema sõitsid, on makstud sõidukuludeks ja päewarahadeks 29.537 mk., nii et nad on natukene rohkem kulutanud, kui mina. Nii siis, portfellita ministri ja Riigikogu liigete kohta kokku teeb see wälja 49.552 mk., see on kõik kokku sõidu- ja päewarahad, mis on kulutatud wiimase 6-kuu jooksul. Nõnda et mul on weel sõidu- ja päewarahasid olemas ja ma loodan, et mul tarwis ei tule selles osas lisakrediiti nõuda, waid arwan, et ma wälja tulen päewa- ja sõidurahade sultes, mis mulle Riigikogu poolt eelarwe korras määratud. Wõib olla sügisel, kui lisakrediitide nõudmine tuleb, wajadus tekib esineda mingisuguse summaga lisakrediidi saamiseks informatsiooni otsarbeks, aga see ei ole weel mitte selge, sest informatsiooni summasid on ka weel olemas. Ma ütlen, see on weel mõeldaw, aga sõidu- ja päewarahade arwel ei ole mul tänawu aasta mingit lisakrediiti tarwis. Üldse tahaksin ma öelda, et need 20.415 mk., mis päewa- ja sõidurahadeks

olen kulutanud, ei lase kuidagi wiisi enast siduda käesolewa lisaeelarwe nõudmisega, ega tohiks see ühelegi ausale Riigikogu liikmele põhjust anda asja niiviisi paista lasta, nagu oleks see lisakrediidi nõudmine minu ülekulutuste ja liigkulutuste tagajärjel tekkinud.

O. Strandman (töer.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Parlamendis on kombeks eelarwe arutamise puhul walitsuse tegewust arwustamisele wõtta ja loomulik on, et seda ka lisaeelarwe puhul teha wõib, aga teatud mõttes on see küll weider, et seda tehakse wäikese lisaeelarwe kolmanda lugemise algusel. Kuid on mul siiski põhjust paari sõnaga teatud küsimuste juures peatuda, mis praegu päwakorral on ja mis ajalehtedes õiget walgustust ei ole leidnud. Läänud aastal tegi Eesti panga nõukogu otsuseks, et Eesti pangas direktorid ja president peaksid walitama teatud aja peale: direktorid 3 aasta peale ja president 5 aasta peale. Tõl ajal tuli see küsimus Wabariigi Walitsuses päwakorrale ja kohtuminister, kes ka praeguses walitsuses kohtuminister on, asus kategooriliselt sellele seisukohale, et põhikiri ei lubawat panga direktorid ja presidenti kindla aja peale määrata. Sellega ühines terve walitsus ja ka mina rahaministrina. Praegu on aga kuulda, et walitsus olla Eesti panga juhatuskirja wälja töötanud ja selle juhatuskirja järele määratakse panga president 5 aasta peale ja direktorid 3 aasta peale. Tähendab, praegune walitsus on just wastupidise seisukoha õigeks tunnistanud. Mis oli põhjuseks, et härra kohtuminister praegusel ajal eelmise aasta seisukohalt loobus ja wastupidisele seisukohale asus? Loomulik on, et eriti Eesti panga presidenti, kes seal on walitsuse asetäitja, walitsuse prokuröör, et teda, nagu igat teist walitsuse poolt määratud ametnikku ei saa kindla tähtaja peale määrata. Kuna Riigikogu tööd lõpule jõudmas ja enam arupärimis-koosolekuid ei tule, siis oleks loomulik, et praeguse lisaeelarwe arutamise puhul härra kohtuminister selle küsimuse peale wastaks.

Peale selle on weel mitmesugused asjad selgitada ja ma rõõmustan wäga, et härra Riigiwanem koosolekul on. Ajakirjanduses on teade awaldatud ja see wastab tõele, et härra Anderkopp ja mina tööerakonna rühma nimel käisime Riigiwanemale teatamas, missugused seisukohad

meil on nende kandidaatide kohta, kes Eesti pangas walimisele tulewad. Ajalehtedes on aga eksitus, nimelt „Kajas“, nagu oleksime meie sel puhul Riigiwanemale mingisuguse ultimaatumi teinud ja öelnud, et kui meie nõudmisi ei täideta, et meie siis järeldusi, tähendab kriisi teeme. (A. Tuupits'a põl. wahel hüüe.) Mina ei tee „Kajale“ etteheiteid, waid siin wõib arusaamatusi olla. Mina wõin tõendada, et meie kõik härra Riigiwanema juurde oli täiesti informatsiooni laadi, kus meie oma seisukohad ütlesime ning meie wahel ei olnud sellest juttugi, mis siis sünnib, kui Wabariigi Walitsus ühel wõi teisel kaalumisel meie arwamisi arwesse ei wõta. Tagajärjest ei olnud meil juttu härra Riigiwanemaga.

Teisest küljest ei saa mina siit kõnetoolilt ütlemata jätta, et Eesti panga asi on niisugune tähtis asi, kus suured summad kaalul on ja panga sihikindlast juhtimisest meie kõik huwitatud oleme. Sellepärast leidsime meie omal täie õiguse oawat asjadest, mis panga tegewuse peale halwawalt wõiwad mõjuda, härra Riigiwanemale teatada, asjadest, mida oleme kuulnud. Härra Riigiwanem on praegu siin ja kui ta soowib, siis wõib ta seda tõendada, et osa neist asjadest temale teada oli, enne meie sinnakäiku. Härra Riigiwanem leidis, et need asjad tuleksid uurimisele wõtta.

Kui Tartu lehes on kirjutatud, et meie oleme sõjakäigu teinud, siis on see täiesti luulest wõetud, millel ei ole absoluut mingit alust. Wäga huwitaw on, kust Tartu leht andmed on wõtnud, et meie soowime härra Kaarna't Eesti panga direktoriks. Mina lugesin seda esimest korda „Postimehest“, mujalt ei ole ma kunagi kuulnud, et härra Kaarna't tahetakse Eesti panga direktoriks. Mis niisuguse weesegamisega kätte saada tahetakse, jääb arusaamatuks. Aga Riigikogul, eriti meie majandusel, on wäga tähtis ja huwitaw teada saada, kas need kuulujutud, mis panga juhtiwate tegelaste kohta liiguwad — õieti ei ole need kuulujutud, waid neid wõetakse kui fakte — õiged on. Kui need andmed õiged on, siis, mis mõtleb eriti kohtuminister teha? Kas mõtleb kohtuminister wastutusele wõtta inimesi, kelle tegewuse tagajärjel Eesti pank on üle 100 miljoni kahju saanud? See oleks wististi Riigikogul wäga tähtis teada saada.

J. Uibopuu (rhws.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Tahan faktilise õiendusena paar sõna tähendada. Lugupeetud härra portfelli minister tähendas, et on iseseiswuse päewal kõnekoosolekule väljasõitnud Riigikogu liikmed selle eest päewarahasid saanud. Mina olen üks neist, kes kõnelemas käis, kuid ei ole kunagi sõiduraha ja päewaraha wõtnud ja ei mõtlegi wõtta.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Parandus-ettepanekuid pealkirja kohta ei ole tehtud. Palun pealkiri wastu wõtta.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

Kulud.

Kulude suurendamine.

Korralised kulud.

RIIGIWANEM, PORTFELLITA MINISTER JA RIIGIKANTSELEI.

I jagu.

Riigiwanim.

Peatükk I.

§ 4. Esitus	<u>1.936.000.—</u>
Kokku peatükk I	<u>1.936.000.—</u>

Kokku Riigiwanim, portfelli minister ja riigikantselei 1.936.000.—

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 10. Sõidukulud	<u>100.000.—</u>
Kokku peatükk I.	<u>100.000.—</u>

Peatükk IV.

A. Wangimajad.

§ 42. Wangide ülewalpida- mine	<u>10.000.000.—</u>
Kokku peatükk IV A	<u>10.000.000.—</u>
Kokku kohtuministeerium	<u>10.100.000.—</u>

SÕJAMINISTEERIUM.

§ 4. Esitus	300.000.—
§ 14. Hoonete remont	2.450.000.—
§ 62. Topo- ja hüdrograafilised tööd	<u>230.000.—</u>

Kokku sõjaministeerium 2.980.000.—

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk V.

Metsade peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 8. Kantseleikulud	<u>594.500.—</u>
Kokku peatükk V A.	<u>594.500.—</u>

B. Asutused kohtadel.

§ 8. Kantseleikulud	<u>1.500.000.—</u>
Kokku peatükk V B.	<u>1.500.000.—</u>
Kokku peatükk V	<u>2.094.500.—</u>

Kokku põllutööministeerium 2.094.500.—

Kokku korralised kulud 17.110.500.—

Erakorralised kulud.

RIIGIWANEM, PORTFELLITA MINISTER JA RIIGIKANTSELEI.

III jagu.

Riigikantselei.

Peatükk I.

§ 2. Wabadusriistide aumärkide walmistamise kulud	<u>750.000.—</u>
Kokku peatükk I	<u>750.000.—</u>

Kokku Riigiwanim, portfelli minister ja riigikantselei 750.000.—

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk IV.

Meriasjanduse peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 5. Sadamate süwendustööd	<u>452.600.—</u>
Kokku peatükk IV A	<u>452.600.—</u>
Kokku teedeministeerium	<u>452.600.—</u>
Kokku erakorralised kulud	<u>1.202.600.—</u>
Kokku kulude suurendamine	<u>18.313.100.—</u>

J. Uibopuu (rhwsw.): Wäga lugupeetud rahvasaadikud! Teen ettepaneku riigi 1925. a. lisaelarwes nr. 1, kohtuministerium, peatükk I. Keskasutus § 10. Sõidukulud... 100.000 marka kustutada II lugemisel ettetoodud motiividel.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, vastu 20 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Ettepanek on tehtud sedelitega hääletada. Palun sedelid välja jagada. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised, ettepaneku poolt on 40 häält, vastu 26 häält ja erapooleluid 3, seega on ettepanek vastu võetud. Panen hääletamisele kulude lisaelarwe teksti 18.213.100 marka kogusummas. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see tekst vastu võetud. Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on lisaelarwe lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja K. Kornel: Teen ettepaneku riigi 1925. a. lisaelarwe vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

32. Seadus välislaenu kohta raudteematerjaali ostmiseks — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ipsberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Seadus välislaenu kohta raudteematerjaali ostmiseks.

§ 1. Wabariigi Walitsust wolitatakse tegema välislaenu kuni kahesaja neljakümne miljoni marga wäärtuseni. Realiseerimisest saadud summad määratakse raudteematerjaali ostmiseks.

§ 2. Tehtawa laenu tingimused ja realiseerimise alused määrab Wabariigi Walitsus. Walitsusel on õigus anda kohustust, et kui laenu kestusel panditakse riigi wõi riigietewõtete tulusid mõne muu laenu kindlustuseks, antakse wastaw soodustus ka käesolewa seaduse alusel tehtawa laenu kindlustuseks.

Juhataja T. Kalbus: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja K. Ipsberg: Panen ette käesolew seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja T. Kalbus: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu võetud.

33. Weeteede süwendusmaksu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ipsberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—8.

Weeteede süwendusmaksu seadus.

§ 1. Lahtisest wetekogust jökke, samuti järwe, jõe- ja meresadamatesse sisetulewatelt ja nendest wäljaminewatelt laewadelt, palgiparwedelt võetakse süwendusmaksu laewasõidu ning parwetamise wõimaldamiseks jões wõi jõesuus.

§ 2. Süwendusmaksu võetakse:

a) laewadelt iga brutto-registertonna pealt;

b) palgiparwedelt pinna suuruse järgi iga ruutmeetri pealt;

c) kaupadelt iga 100 kilogrammi pealt, sadamamaksude seaduses („Riigi Teataja“ nr. 83/84 — 1924. a.) §§ 6.—9. ettenähtud korras.

§ 3. Süwendusmaksust on wabastatud:

a) kõik Eesti wabariigi, välisriikide ja punaseristi laewad, samuti omawalitsuste laewad, kui nad ei wea äriliseks otstarbeks reisijaid ega kaupu ega ole määratud reisijate- ja kaupadeweoks;

b) oma- ja wäljamaa jahtklubides registreeritud jahtlaewad;

c) registreeritud kalapaadid, kui nad kalapüügi otstarbel sisse wõi wälja sõidawad;

d) lõbusõidu- ja spordipaadid.

§ 4. Wabariigi Walitsus kinnitab iga aasta nende jõesuude wõi jõgede nimekirja, kus süwendusmaksusid võetakse.

§ 5. Süwendusmaksu tariif määratakse kindlaks teedeministeriumi juures asuwa tariifinõukogu poolt tariifinõukogu

seaduses („Riigi Teataja“ nr. 106 — 1923. a.) ettenähtud korras.

§ 6. Süwendusmaksud nõutakse sisse ühes sadamamaksudega, mis ühenduses wäljamaa- ja rannasõiduga, samas korras, nagu sadamamaksude kohta ette nähtud sadamamaksude seaduse § 15-s („Riigi Teataja“ nr. 83/84 — 1924. a.), teistel juhtumistel aga teedeministri poolt wäljaantawate määruste põhjal.

§ 7. Süwendusmaksud arwatakse riigi sissetulekuteks.

§ 8. Käesolew seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel wastuwõetud.

Aruandja **K. Ipsberg**: Panen ette käesolew seaduseelnõu wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

34. Kaubandus- Üldkomisjoni
tööstuskoja aruandja **K. Kor-**
seaduse muut- nel (loeb):
mise seadus — Kaubandus-tööstus-
II lugemisel. koja seaduse muutmise
seadus.

J. Jans (stp.): Austatud Riigikogu liikmed. Mina teen ettepaneku käesolewa seaduse lugemist katkestada kunni sügise istungjärguni. Põhjendan oma ettepanekut järgmiselt. Kui kaubandus-tööstuskoja seadust käsitati, siis waidlesin mina selle seaduse wastu, kuid öeldi, et minu wastuwaidlused olla täiesti asjatundmatud. See seadus olla asjatundlikkude meeste poolt kokku seatud ja igapidi täielik, missugune arwustus ka ajakirjanduses ilmus. Kuid nüüd näeme, et mõne kuu järele seda seadust juba täiendatakse, tähendab, et ta ikkagi täielik ei olnud. Nüüd kerkib küsimus: kas see täiendamise seadus on niisugune, et ta tuleb kiires korras wastu wõtta, ilma pikema kaalumisetähtaegata? Kas meie sügisesel istungjärgul wahest jällegi uue täiendamis-seadusega ei esine? Riigikogu tegevuses on üldse niisugune tendents märgata, et wõetakse seadus wastu, kuid warsti pärast seda antakse wälja tema

täiendamise seadus. Kui meie niiwiisi edasi töötame, siis peame lõpuks niisuguse seadlusandluse tagajärjel Eesti piiridest lahkuma, sest et antud seaduste piirides enam elada ja edasi tegutseda ei saa. Kaubandus-tööstuskoda on kawatsetud iseloomuga, mis sügawalt Eesti majanduselu peale mõju peab awaldama. Peab tunnistama, et meie majanduselu on täiesti sassis ja just need ringkonnad, kes selle kaubandus-tööstuskoja abil tahawad mõju awaldada, on Eesti wabariigi majanduse niikaugele wiinud, et meie enam wäljapääseteed ei leia. Mina leian, et selle seaduse juures pikemalt peatama peaks ja mitte Riigikogu wiimasel koosolekul teda ülepea-kaela wastu wõtma, kuna Riigikogu liigetel küllaldast ülewaadet ei ole, et see seadus otstarbekohane oleks. Mina waidlen kaubandus-tööstuskoja seaduse muutmise seaduse wastu ja jään oma ettepaneku juurde.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Jans'i poolt on tehtud ettepanek, kaubandus-tööstuskoja seaduse muutmise seaduse lugemine katkestada kunni Riigikogu sügise istungjärguni.

K. Päts (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu eelkõneleja tähendas selle peale, nagu oleks sel ajal, kui see seadus wastu wõeti, tema poolt märkused wõi parandused tehtud, mis tähele panemata olewat jäetud, kuid misugused parandused selle seaduse paremaks oleksid teinud ja mille wastuwõtmisel praegused parandused oleksid wõinud ära jääda. Mina wõtsin selle seaduse arutamises osa ja mina ei mäleta, et rkl. härra Jans'i poolt oleks nende puuduste peale tähendatud, mida nüüd parandada tahetakse. Ma wõin öelda, et ei ole Riigikogus ega kogu Eestis ühtegi inimest, kes oleks wõinud sel ajal tunda neid puudusi, mis selle seaduse parandustena nüüd kõrwaldada kawatsetakse, ja nimelt sellepärast, et kaubanduskoja elluwõtmise komitee on alles nüüd meie äride kohta üle terve riigi teateid kogunud, neid aga kaubandus-tööstuskoja seaduse wastuwõtmisel ei olnud. Nüüd on nende teadete põhjal ilmsiks tulnud, et kui parandamata seaduse järele kaubandus-tööstuskoda walida, siis see koda suurte puudustega tuleks. Ma ei hakka pikemalt nende puuduste peale praegu tähendama, sest need on käesolewa seaduse seletuskirjas üles loetud. Ma tä-

hendaksin ainult selle peale, et kui parandamata kaubandus-tööstuskoja seaduse järele walimisi ette wõtta, eeltööde järele oleks see küll wõimalik, siis näiteks ei saaks ühte sektsiooni, nimelt mere- ja laewaasjandussektsiooni ellu kutsudagi, ja seda nimelt sellepärast, et meie laewaomanikud ei wõta aasta wahetusel äritunnistusi oma laewadele, nagu uuemal ajal seda nõutakse, waid wõtawad seda siis, kui nad oma laewad merele saadawad, paljud sõidawad ka ilma nendeta wäljamaal. Pealegi on waielud meriasjanduse ringkondades selle wastu, kas see seadus, mille põhjal sünnib äritunnistuste wõtmine laewade peale, kas see kauaks wõiks jõusse jääda. Igatahes on kuulda, et seda seadust tahetakse muuta ja neid laewamaksusid teisele alusele rajada. (E. Weberman, rhws.: See seaduseelnõu on esitatud.) Jah, see on esitatud ja wististi leiab ka poolehoidu, niipalju kui minul teada on. Ei ole mingit mõtet, et sektsioon, mis tähtsaid huwisid kaitseda tahab ja millel meie majanduses teatud tähtsus on, kui rannariigis, ei saaks üldse ellu tekkida. Niisamuti ei taha wist härra Jans sellega nõus olla, et meie suuremad wabrikud, nagu Johanson'i paberiwabrik, Roterman'i, Puchk ja Poegade weskid ja muud sarnased ettevõtted oleksid ühes sektsioonis meie wäiketööstusega, kus ka esitatud on näiteks habemeajajate äride huwid. Kui need ettevõtted praegu makswa Wene seaduse järele käiksid wäiketööstuse liiki, siis meil nad enam-wähem suurtööstuse hulka peaksid kuuluma. Ma pean tarwilikuks tähendada, et eeltööd selleks, et walimisi ette wõtta praeguse seaduse järele, on tehtud niisama, on ka eeltööd selleks tehtud, et kui seaduse parandused siin wastuwõtmist leiawad, et siis ka walimisi wõiks parandatud seaduse järele ette wõtta. Seaduse paranduste rutulisel maksmapanemisel on see mõte, et kui tahetakse walimisi kotta otstarbekohtaselt ja õiglasemalt läbi wiia, siis peaks seadust kohe parandama, muidu teostatakse walimised puuduliku seaduse põhjal. Kui meie aga tunneme, et parandusi sellele seadusele on tarwis, seda aga mingi kõrwalise põhjuse pärast mitte ei tee, siis saawad esimesed walimised kotta puudulikud olema. Mis sellesse puutub, et see seadus parandusi nõuab, siis ei ole kahtlemata need parandused wiimased.

Kaubandus-tööstuskoda, nii nagu ta meil ellu kutsutakse, on asutus, millele pret-sedenti teistes riikides leida ei ole, ja materjaalid selle seaduse walmistamisel olid sedawõrd puudulikud ja peab tähendama, on ka praegu weel puudulikud, nii et raske on korruga puudusteta nii laial alusel seiswat asutust ellu kutsuda. Kindlasti baseerida ühte uut nii laialist asutust wõib siis, kui kõik materjaalid on kindlasti ja hästi läbi uuritud. Kuid seda meil ei ole. Meil ei ole äride registrit senni kuskil peetud, see on esimene üleriiklik äride üle andmete kogumine, mis koja walimisteks ette wõetud. Kui meie kaubanduskoda ükskord äride ja ettevõtete registri loob ja kõiki neid paragrahwe, mis praeguses seaduses maksmas, kõigi elunähtustega wõrdleb, siis arwan ma, tuleb meil üks suurem kaubandus-tööstuskoja reform weel ette wõtta. Niisugusel korral aga juba koja enese poolt kogutud ja läbikaalutud andmete järele. Siis wõib loota, et see reformeeritud koda kauemat aega sellel alusel wõib töötama jääda. Mina juhiksin rkl. härra Jans'i tähepanu selle peale, et meie üksi niisuguses seisukorras ei ole, waid on seda ka teised riigid sarnastel juhustel. Niisugune on näiteks Saksa riik, ta on omale ajutise riikliku majandusnõukogu asutanud, ja kui nüüd selle majandusnõukogu seadustega tutvuneda, siis näeme, et need on ajutised ja praegu töötawad kõik huwitatud ringkonnad selle nõukogu paranduste kallal, milles palju uuendusi ette on wõetud, ja ei ole loota sugugi, et see Saksa riiklikus elus nii tähtis asutus kohe täielikuks saab, waid see wõtab wististi ka seal õige palju aega, enne kui kõik materjaalid kokku saadakse, ja see nõukogu pikemaks ajaks kindlama seadusliku aluse saab. Puudulikud seadused on mõnes asjas paratamata nähtus, ja meil ei pruugi selle juures sugugi karta, et meie seadusandlus praegusel juhusel iseäranis puudulikuna silma wõiks paista. Sellepärast ei oleks mitte põhjust neid hädatarwilikke parandusi, mida kõik need ringkonnad, kes koja ellukutsumisest on osa wõtnud, heaks kiitnud, Riigikogul tagasi lükata. Sellega ainult wõimaldaksime ja annaksime põhjust omalt poolt, et meil koda walitakse mitte täieliku arwu sektsioonidega ja wäga puudulikult ärajaotatud koosseisudega. Minu arwates on küll põhjust Riigikogul seda pa-

randust kiireks tunnistada ja täna seda vastu võtta.

J. Jans (stp.): Asi on siiski imelikum kui arwata wõis. Praegu minu eelkõneleja tähendas, et selle kaubandus-tööstuskoja seaduse muutmise seaduse waja-duse on wälja kutsunud ühe osa kaubandus-tööstuskoja seaduse alla kuulwate isikute liigi seadusest möödahiilimine. Nimelt merimeeste suhtes olla seadus olemas, mille järele nad teatud korras äritunnistuse peawad wõtma, kuid mida nad ei tee. Nüüd on seadusest möödahiilimine selgeks tehtud ja on sellepärast tarwis seadust wastawalt muuta, et see seadusest kõrwalkaldumine ei mõjuks kaubandus-tööstuskoja ühe sektsiooni koosseisu wõi kujundamise peale. Mina ei saa aru, kuidas niiviisi wõib Riigikogu üldse seadust parandada. Et on seadus olemas, mida ei täideta, ja et teda ei täideta, siis ei saa ka kaubandus-tööstuskoda korralikult ellu kutsuda. Selle kaubanduskoja seaduse arutamise ajal tähendati, et asi on selge, et meil on wäljamaa eeskujud olemas, et sellepärast ei maksa meil selle asja juures pikemalt waielda. Nüüd tuleb aga wälja, et meile wäljamaa eeskujud ei kõlba, et meie kobades kaubandus-tööstuskoja ellu kutsusime. Ma tahaksin küsida, kas see on siis üks argument selle kasuks, et meie ülepeakaela peame ühe seaduse vastu wõtma? Need kaks argumenti, mis siin minu eelkõneleja poolt ette toodi, on niisugust laadi, et just nende tõttu ei tohi seda seadust vastu wõtta.

Juhataja T. Kalbus: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Päts'il.

K. Päts (põl.): Mina tahaksin öien-dada seda arwamist, mida rkl. Jans siin ette tõi, nagu oleks nüüd see seaduse pa-randamine selleks wälja kutsutud, et mingisugust seadusewastast tegu heaks teha. Lugu seisab aga selles, et nimekirjad laewade ja kõigi teiste walijate kohta seatakse teatawaks tähtajaks kokku, ja kui selleks ajaks ei ole laewade kohta äritunnistust wõetud, siis ei tule nende omanikud nimekirja. Ja harilik nähtus laewanduses on see, et neid tunnistusi ei wõeta sel ajal, kui laewad sadamates seisawad, waid neid wõetakse nawigat-siooni alguseks. Nimekirjade kokkusead-mine sündis aga ja pidi ka sündima talwe jooksul, sest oli teatud tähtaeg, ja

sel ajal oli äritunnistusi wõetud ainult 10—20 laewaomaniku poolt, kellel olid niisugused laewad, mis sel ajal liikwel olid. Nii et need, kes pärast äritunnis-tused wõtsid, nimekirja enam tulla ei wõinud. Ja iseenesest on see maksusta-mine niisugune, missuguse vastu meri-asjanduse ringkondades protesti on tõs-tetud, nimelt, et nad peawad äritunnistu-sed wõtma siis, kui nawigatsiooni ei ole, millest palju raskusi on tulnud, mis-pärast ka selle vastu protesti on tõstetud ja tahetakse teine maksusta-mise wiis sisse seada. Teine tähendus, mis ma tahaksin teha, on see, et härra Jans eksib, kui ta ütleb, et meil on sellele kaubanduskojale täielik eeskuju olnud. Seda ei ole siin öeldud. On öeldud küll, et on kaubanduskodasid ka mujal awa-liku õiguse alusel olemas, aga kas nende organisatsioon ka niisugune on, kui meil, seda ei ole keegi siin tõendanud, ja meie organisatsioon on iseäralik selle poolest, et meil tahetakse koondada ühte kohta seda, mis wäljamaal kahes-kolmes kohas lahus on. See on ühelt poolt. Ja teiselt poolt oli meil, nagu ma juba tä-hendasin, põhjalikult uuritud materjaali puudus sel ajal, kui seadus vastu wõeti. Nüüd on wahepeal kogutud materjaalid faktilised parandused tarwilikuks teinud ja sellepärast ei ole mingisuguseid wõi-malusi wäljamaa seisukohtade peale toe-tada ja öelda, et meie ei peaks neid pa-randusi tegema, sest et wäljamaal sarna-seid kodasid ei ole.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Mina pean härra Jans'ile vastu waidlema, kui ta tõendama tuleb, et meil kaubanduskoja seadus ülepeakaela vastu on wõetud. Juba alamkommissjonis kaaluti teda pikalt, siis üldkommissjonis ja Riigikogus waieldi põhjalikult. Käesolew muutmisseadus on suuremalt jaolt redaktsioonilist laadi; sisulisi parandusi on ainult liigitamises ette wõetud. Liigitamise wiga wõis sel-lest tekkida, et meil ei olnud sel ajal ar-wustikku. Kui arwustiku tagajärjel sel-gus, et ühe liigi sisu täiesti muutub ja ei wasta sellele, mida taheti kätte saada, siis on selge, et see parandus tuleb ette wõtta.

Mis puutub üldse härra Jans'i arwus-tusse, nimelt kui suure kiirusega Riigi-kogus seadusi vastu wõetakse, siis on

sellest juttu olnud igal eelarwe arutamisel, igal parajal ja mitteparajal juhtumisel. See on wana laul, ja seda pahet meie käesolewa seaduse arutamise edasilükamisega ära kaotada ei saa. Üldkommisjoni nimel teen ettepaneku — seaduse pealkiri wastu wõtta.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Jans'i poolt on ettepanek tehtud selle seaduse arutamine katkestada sellel istungjärgul. Panen selle ettepaneku esimesena hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Panen nüüd seaduseelnõu pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Üldkommisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega sissejuhatus ühes §§ 10., 15. ja 18.

Riigikogu poolt 11. detsembril 1924. a. wastuwõetud kaubandus-tööstuskoja seaduse („Riigi Teataja“ nr. 148 — 1924. a.) §§ 10., 15., 18., 28. ja 30. muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 10. Kaubandus-tööstuskoja liigete walimise õigus on kõigil Eesti kodanikul, kes mitte alla 25 a. wanad ja vähemalt kolm aastat kaubandus- wõi tööstusalal tegutsenud, samuti ka Eesti wabariigi piirides tegutsewatel ühisustel ja seltsidel, wälja arwatud kooperatiiv-ühisused, kui nad oma alal vähemalt kolm aastat töötanud, ja kui need kodanikud, ühisused wõi seltsid iseseiswa tegewuse jaoks Eesti piirides on lunastanud 1.—3. järgu kaubandusliku wõi 1.—8. järgu tööstusliku äritunnistuse (otsekoheste maksude seaduse § 449. lisa II ja III jagu, s. k. V k. 1924. a. wäljaanne) ja peale selle weel kauba- ja päästelaewade omanikkudel, kelle laewad Eesti laewade registrisse üles wõetud ja kes selle paragrahwi teiste nõuetele wastawad, wälja arwatud äritunnistuse lunastamise kohta käiw tingimine.

Koja walimistest ei ole õigust osa wõtta:

a) isikutel, kel puudub hääleõigus Riigikogu walimistel;

b) isikutel, seltsidel ja ühisustel, kelle äride kohta administratsioon sisse seatud

wõi kes maksujõuetuks tunnistatud, kunni maksujõuetuse asja lõpetamiseni;

c) wäljamaalastel ja wäljamaa seltsidel.

§ 15. Walimistel jagatakse walijad kuude liiki; iga liik walib ühesuuruse arwu koja liikmeid ja nende kandidaate.

Liigid on järgmised:

1) kõik pangad, krediitasutused ja kinnitusseltsid ning kinnitusühisused, kellel äritunnistus;

2) kaubandusettewõtete pidajad, kellel I wõi II järgu äritunnistus;

3) kaubandusettewõtete pidajad, kellel III järgu äritunnistus;

4) tööstusettewõtete pidajad, kellel I, II, III wõi IV järgu äritunnistus;

5) tööstusettewõtete pidajad, kellel V wõi madalama järgu äritunnistus;

6) kauba ja päästelaewade pidajad, kelle laewad Eesti laewade registrisse üles wõetud.

Kahe wõi rohkem arwu ettewõtete pidajad, kelle ettewõtted kuuluwad mitmesse käesolewas paragrahwis ettenähtud liiki, on walimistel hääleõigus igas wastawas liigis.

§ 18. Wastawalt walijate liikidele jaguneb kaubandus-tööstuskoda kuude sektsiooni:

1) panga- ja kinnitussektsioon;

2) suur- ja keskkaubanduse sektsioon;

3) wäikekaubanduse sektsioon;

4) suurtööstuse sektsioon;

5) kesk- ja wäiketööstuse sektsioon;

6) laewasõidu sektsioon.

Aruandja **K. Kornel** (loeb):

§ 28. Kõik Eesti kodanikud, wäljamaalased, ühisused ja seltsid, kes on lunastanud § 10. tähendatud äritunnistused, maksawad ühes riigi ärimaksuga kaubandus-tööstuskoja ülewalpidamise kulude katmiseks põhimaksuna lisamaksu, koja peakoosoleku, aga koja tegewuse algamise aastal koja elluwiiamiseks moodustatud ajutise komitee poolt, kindlaksmääratud protsendilises wahekorras riikliku ärimaksuga. Lisamaksu ülemmäär ei tohi tõusta üle 5% kõigist riigi ja omawalitsuste heaks wõetawatest ärimaksudest.

Märkus 1. Selles paragrahwis nimetatud maksu ei wõeta mitte kooperatiivühisustelt, kes „kooperatiivliikude ühisuste ja nende liitude seaduse“ alusel töötawad.

Märkus 2. Koja heaks kauba- ja päästelaewade pealt wõetaw maks määratakse kindlaks kunni 10 margani iga netto registertoni pealt Eesti wabariigi laewa mõõdukirja järele.

Juhataja **T. Kalbus**: Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhw.): Mina isiklikult teen siin ühe väikese redaktsioonilise paranduse, nimelt wõtta märkus esimene wastu järgmisel kujul: „Selles paragrahwis nimetatud maksu ei wõeta mitte kooperatiiwühisustelt (seadluse ja walitsuse määruste kogu nr. 73 — 1917. a. seadus nr. 14 ja „Riigi Teataja“ nr. 110/111 — 1919. a.), kes töötawad kooperatiiwliikude ühisuste ja nende liitude seaduse alusel“.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Mina kui aruandja, ühinen selle parandusega.

Juhataja **T. Kalbus**: Aruandja on selle parandusega ühinenud, sellepärast ei tule see eraldi hääletamisele. Pannen hääletamisele § 28. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 28. parandatud kujul wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 30.

§ 30. Põhi- ja täiendusmaks (§§ 28. ja 29.) nõutakse sisse wastuwaidlemata korras nende asutuste poolt, kes riiklikku ärimaksu sisse nõuawad, ja antakse koja juhatusel edasi ühes maksjate nimekirjaga kahe nädala jooksul pärast sissenõudmist.

Märkus. Kauba- ja päästelaewade pealt wõetaw põhi- ja täiendusmaks nõutakse sisse wastuwaidlemata korras wastawate tolliwalitsuste wõi sadamkaptenite poolt.

35. Kohtupristawite korralduse ja nende taksi ning kautsjoni muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkommissjoni aruandja **K. Kornel** (loeb): Kohtupristawite korralduse ja nende taksi ning kautsjoni muutmise seadus.

J. Sepp (mo.): Teen ettepaneku käes-

olewa seaduseelnõu arutamine tänasel koosolekul katkestada ja uuesti päewakorda wõtta sügisel istungjärgul. Põhjuseks toon järgmist ette. Et kohtupristawite taksi muuta tuleb on selge, selleks on Wabariigi Walitsuse poolt eelnõu wälja töötatud, mis ka komisjonis arutatud. Wabariigi Walitsuse poolt wäljatöötatud kawa wähendab praegumakswat taksi, komisjonis on aga seda taksi, kui ma ei eksi, weel umbes 50% wõrra üksikutel aladel wähendatud. Erawiisil Riigikogu liigetega juttu ajades selgus, et mõned pooldawad komisjoni, teised jällegi Wabariigi Walitsuse ettepanekut. Kuid ühe tähtsa asjaolu on komisjon puudutamata jätnud, mida tingimata arwesse tuleb wõtta, mis oluliselt wäga tähtis, see on, et väiksemates asjades, vähemahinnalistes asjades kohtuotsuse täitmine tuleks panna kohaliku politsei peale, sest pristawite wäljasõitmine kaugematesse maakohtadesse taksi järele teeb väiksete asjade täitmise wäga raskeks ja isegi wõimatuks, sest täitmise kulud lähewad suuremaks, kui asi isenesest wäärt on. Seda ei ole komisjonis arutatud ja need parandused tuleksid kõik selle seaduse arutamise puhul teha, et aga tänane koosolek küllalt wõimalusi läbikaalumiseks ei anna, siis oleks tarwilik praegust arutamist katkestada ja sügisel uuesti arutama hakata. Kaks- kolm kuud wõib igatahes oodata ja selle järele seaduse põhjalikule arutamisele asuda ja seadus wastu wõtta niisugusel kujul, et see oleks õiglane niihästi pristawite kui ka asjaosaliste seisukohast waadates ning wastuwõetud seadus kauemaks ajaks püsima jääda wõiks.

Kohtuminister R. Gabrel: Austatud Riigikogu liikmed! Rahwa seas on juba sellest saadik, kui praegu maksew kohtupristawite taks wastu wõeti, nurinat kuulda olnud, et see taks liiga kõrge on. See nurin on suurelt osalt põhjendatud, sest kui läbi waadata andmeid kohtupristawite sissetulekute kohta, siis on näha, et üksikutel pristawitel on keskmine kuu sissetulek üksi nendest maksudest, mida nad seaduse järele registreerima peawad, kunni 75.000 marka olnud. Peale selle on neil weel teisi sissetulekuid, nagu sõiduraha jne., mida nad ei registreeri, mille registreerimiseks seadus neile kohustust peale ei

pane. Nii on kohtupristawite sissetulek suurem kui see töö, mis nad rahwa ka- suks teewad. See töö ei õigusta niisugust suurt sissetulekut, sellepärast ongi esitatud seaduseelnõu kohtupristawite taksi muutmise kohta. Kohtupristawite- tele oleks igatahes parem, et praegune taks edasi kehtaks ja võimalikult kaua. Mina arwan, kui siin ette pannakse sea- duseelnõu arutamine edasi lükata, siis on selle juures wist rohkem huwitatud ring- kondade mõju tunda, kui et asi seda ise- enesest nõuaks. Pristawite taksi küsi- must on küllalt kaalutud, mitu komis- joni moodustatud. Sügiseni edasilükka- mine ei selgitaks asja juures mitte mi- dagi. Ainukene tagajärg oleks see, et raha mõni miljon rohkem rahwa käest läheks kohtupristawite kätte, kui siis, kui seaduseelnõu praegu wastu wõetakse. Eelkõneleja härra Sepp tähendas, et tar- widus taksi muuta on selge, aga sellega wõiwat weel 3 kuud oodata. Kui see selge on, siis minu arwates ei ole min- gisugust põhjust weel kaks-kolm kuud oodata, üleliigset raha kohtupristawitel teenida lasta, kuna asja ometi wõiks täna ära otsustada. Mina teen ettepaneku seda seadust edasi arutada, mitte tema arutamist katkestada.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja K. Kornel: Üldkomis- sjoni nimel olen kohustatud härra Sepp'a ettepanekule wastu waidlema. Teen ettepaneku käesolewat seaduseel- nõu edasi arutada.

Juhataja T. Kalbus: Rkl. Sepp'a poolt on ettepanek tehtud käesolewa seaduseelnõu arutamist katkestada ja uuesti arutamisele wõtta sügisesel istung- järgul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek ta- gasi lükatud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu pealkiri. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse- eelnõu pealkiri wastu wõet- tud.

Aruandja K. Kornel kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa ena- musega I osa sissejuhatus ühes §§ 60., 61-a, 302., 313. ja 314.

I.

Kohtuasut. sead. (Sead. k. XVI k. 1914. a. wäljaanne) §§ 61¹-a ja 580. kao- tawad maksuse ning §§ 60., 61-a, 302., 313. ja 314. muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 60. Rahukogude kui esimese astme kohtupristawid täidawad rahukohtunik- kude ja rahukogude kui teise astme kohtuotsuseid ja toimetawad muid täit- misi rahukogude wõi nende esimeeste korraldusel.

§ 61-a. Eelmises (60) paragrahwis tä- hendatud foimetuste eest saawad kohtu- pristawid tasu kohtupristawite taksi järgi. Nimetatud tasusummad jagatakse § 314 alustel ja korras.

§ 302. Kahjude katteks, mis wõiwad tekkida kohtupristawite mitte õigest tegewusest, maksawad pristawid kauts- joni Tallinnas ja Tartus 200.000 marka ja mujal 100.000 marka.

Pool kautsjoni nõutakse sisse pris- tawi ametisse astumisel, kuna puuduw osa kaetakse 25 protsendilise mahaar- wamise teel neist summadest, mis § 314. alusel pristawile wälja maksetakse.

Märkus. Juba ametisolewad pris- tawid maksawad esimese poole kautsjo- nist kahe kuu jooksul käesolewa seaduse maksmahakkamisest arwates.

§ 313. Kohtupristawid saawad amet- toimetuste täitmise eest peale palga weel tasu eritaksi järgi, mis maksma pan- nakse seadusandlikul teel.

§ 314. Kõik kohtupristawid maksa- wad §§ 61-a ja 313. tähendatud tasu- summad möödunud kuu eest järgmise kuu algul Eesti panga kohalikku osakonda kohtupalati deposiidi arwele. Need sum- mad jagatakse kas kohtupalati korraldu- sel wõi, kui kohtupristawite nõukogu olemas, siis selle nõukogu korraldusel vähemalt iga kolme kuu järgi kõikide kohtupristawite wahel nende töö ja waewa kohaselt.

Tasusummade jagamise teostamiseks on kohtuministril õigus anda tarwilikke juhtnõore.

Aruandja K. Kornel (loeb):

II.

Kohtupristawite taksi („Riigi Teataja“ nr. 33/34 — 1923. a.) § 1. kaotab maks- wuse ning §§ 2., 4., 6., 7. ja 13. muude-

takse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 2. Kõiksugu teadete, kutsete eest pooltele, tunnistajatele, ekspertidele ja kolmandatele isikutele, oksjonikuulustuste, niisama ka kirjawahetuse eest kinnistusosakonnaga ja järelepärimiste eest wastawatelt asutustelt liikumata waranduste peal lasuwate maksuwõlgade üle saab pristaw iga paberi pealt nõudmise summa juures:

kunni 5.000	margani	—	10	marka.
„ 50.000	„	—	25	„
„ 500.000	„	—	50	„
üle 500.000	„	—	100	„

Kui nõudmise summa ei ole kindlaks määratud — 25 marka.

Märkus. Kohtukutsete kätteandmise eest saab pristaw iga kutse pealt 50 marka.

Kohtuminister **R. Gabrel:** Praegu ettelõetud paragrahwi ei ole esitatud Wabariigi Walitsuse poolt kokku seatud redaktsioonis, waid see on komisjoni redaktsioon. Komisjoni poolt on taksimäärased wähen datud, kuid minu arwates liiga, sellepärast panen ette wastu wõtta see paragrahw Wabariigi Walitsuse poolt esitatud redaktsioonis, nimelt: 10 marga asemele — 25, 25 marga asemele — 50, 50 — asemele — 100 ja 100 — asemele — 200.

Juhataja **T. Kalbus:** Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhw.): Mina isiklikult teeksin ühe paranduse. Walitsuse eelnõus on ettepanek tehtud § 1-ne wälja jätta, mis käsitab täitmislehede ja aktide täitmise eest antawa tasu küsimust. Makswas seaduses on progressioon ette nähtud, mis kahtlemata põhjendamata. Aga minu arwates peaks paragrahwile sarnane kuju antama, et kohtupristawitele tasutaks wähemalt paberikulu. Sellepärast teen ettepaneku wastu wõtta § 1. järgmiselt: „§ 1. Iga täitmislehe ehk sunnitäitmise akti täitmiseks sisseandmise juures saab kohtupristaw 50 marka“. Kui see parandus peaks wastu wõetama, tuleks loomulikult parandus teha ka sissejuhatawas osas. Sissejuhatawast osast jääks wälja „§ 1. kaotab maks wuse“, sissejuhataw osa tuleks järgmiselt wõtta: „II. Kohtupristawite taksi („Riigi Teataja“ nr. 33/34 — 1923. a.) §§ 1., 2.,

4., 6., 7. ja 13. muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:“

Juhataja **T. Kalbus:** On tehtud järgmised ettepanekud. II osa üldosa kohta on rkl. Kornel'i poolt järgmine ettepanek: „Kohtupristawite taksi („Riigi Teataja“ nr. 33/34 — 1923. a.) §§ 1., 2., 4., 6., 7. ja 13 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:“ Kohtuministri poolt on ettepanek: „§ 2-ses tähendatud taksid asemele wõtta 10 marga asemele 25 marka, 25 marga asemele 50 marka, 50 marga asemele 100 marka, 100 marga asemele 200 marka“. Peale selle on rkl. Kornel'i poolt ettepanek wastu wõtta uus § 1. „Iga täitmislehe ehk sunnitäitmise akti täitmiseks sisseandmise juures saab kohtupristaw 50 marka“. Uut paragrahwi ei saa ma enne hääletamisele panna, kui olen hääletanud üldosa ja § 2-se. III lugemisel wõib nummeratsiooni järjekorda muuta, kui see tarwilik peaks olema.

Asun rkl. Kornel'i üldosa kohta teatud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Asun kohtuministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 17 häält, wastu — 14, seega on ettepanek wastu wõetud.

Asun II osa üldosa ja § 2-se hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on sissejuhatus ühes § 2-ga parandatud kujul wastu wõetud.

Asun rkl. Kornel'i poolt ettepanud uue § 1. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1. wastu wõetud.

Aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 4., 6., 7. ja 13.

§ 4. Juhtumisel, kui pristaw waranduse arreteerimise juures üleskirjutamist ei toimeta, waid warandust wõrdleb enne kokkuseatud nimekirjaga, saab ta ühe kaheksandiku § 3. määratud tasust.

§ 6. Kinniswara üleskirjutamise eest saab pristaw iga eraldi üleskirjutatud hüpoteegi üksuse pealt waranduse hinna juures:

kunni 500.000 margani $\frac{1}{4}\%$;

kunni 1.000.000 margani summa pealt, mis üle 500.000 marga $\frac{1}{6}\%$;

summa pealt, mis üle 1.000.000 marga $\frac{1}{10}\%$.

Kinniswara juures olewa wallaswara üleskirjutamise eest saab pristaw tasu käesolewa taksi määruste järele wallaswara kohta.

§ 7. Wallas- ja kinniswara oksjoni eest saab pristaw tasu müügist saadud summast:

kunni 50.000 margani 2%;

kunni 100.000 margani summa pealt, mis üle 50.000 marga 1%;

kunni 500.000 margani summa pealt, mis üle 100.000 marga $\frac{1}{2}\%$;

summa pealt, mis üle 500.000 marga $\frac{1}{4}\%$.

Märkus. Selles paragrahwis määratud tasu saab pristaw ka siis, kui ostja pärast oksjoniseaduses ettenähtud tähtajal ostusummat ära ei ole tasunud.

§ 13. Wäljasõitude eest saab pristaw igas asjas päewa- ja sõiduraha riigiteenijate ametsõitude määruste järele, kusjuures sõiduraha kahe hobuse pealt arwatakse, kui võimalik ei ole sõiduks tarwitada raudteed wõi weeteed.

Märkus. Wäljasõidu eest ühte kohta, kuigi mitmes, aga ühede ja nendesamade poolte wahel toimetatawas asjas saab pristaw sõidu- ja päewarahad ühe asja pealt.

**36. Sõjaministeeriumile laske-
moonaladude ehitamiseks ja Tallinna garnisoni laske-, laagri- ja õppeplatsi asutamiseks tarwilikkude maatük-
kide wõõrandamise seadus —
II lugemisel.**

Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja osad 1—4.

Sõjaministeeriumile laskemoonaladude ehitamiseks ja Tallinna garnisoni laske-, laagri- ja õppeplatsi asutamiseks tarwilikkude maatük-
kide wõõrandamise seadus.

1.

Sõjaministeeriumile wõõrandatakse laskemoonaladude ehitamiseks ja Tal-

linna garnisoni laske-, laagri- ja õppeplatsi asutamiseks maa-alad Wabariigi Walitsuse poolt 13. mail 1925. a. kinnitatud kahe plaani järele Harju maakonnas: 1) Saue wallas a) Tänasilma külas 132 tiinu 149 r.-sülda, b) Pääsküla külas 7 tiinu 739 r.-sülda, 2) Saku wallas „Saku aialinna“ selsilt ja selti liikmetelt 474 tiinu 1482,44 ruutsülda, maade krepostitüksustest, mis plaani juurde lisatud ni-
mestikkudes ära on tähendatud.

2.

Tasu maksetakse maaomanikkudele wõõrandatud maade eest riigi poolt wõõrandatud kinniswarade kohta makswate üldiste seaduste alusel kas rahas ehk antakse asemele, kokkuleppel maaomanikkudega, riigimaad eraomanduseks wastawas wäärtuses.

3.

Sõjaministeeriumile antakse õigus neid maa-alasid, mis weel tema kasutada ei ole, oma waldamisele wõtta kohe peale üleskirjutamist, tsiwiliseadustiku (Seaduste kogu X köide, 1912. a. järjes) § 595^a ettenähtud korra järele.

4.

Kui wõõrandatud maa eest antakse tasuks riigimaad, siis wabastatakse mõlemad pooled kõikidest awalikkudest riiklikkudest maksudest ja kinnistuslõiwudest nende nimele uute maatük-
kide ümberkirjutamise puhul.

**37. Eesti ja Soome wahelise kuritegijate wäljaandmise konwentsiooni kinnitamise seadus —
II lugemisel.**

Wäliskomisjoni aruandja **H. Laretei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Eesti ja Soome wahelise kuritegijate wäljaandmise konwentsiooni kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ja Soome waheline kuritegijate wäljaandmise konwentsioon, mis alla kirjutatud Tallinnas 2. jaanuaril 1925. a. tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Konwentsiooni tekst ühes eesti-keelse tõlkega awaldatakse ühes käesolewa seadusega.

38. Seadus töö- ja hoolekandeministriumile eelkrediidi määramise üle laenuandmiseks närwi- ja waimuhaigetemaja Seewaldile — II lugemisel.

Seadus töö- ja hoolekandeministriumile eelkrediidi määramise üle laenuandmiseks närwi- ja waimuhaigetemaja Seewaldile.

§ 1. Töö- ja hoolekandeministriumile määratakse eelkrediiti 18.000.000 (kaheksateist miljonit) marka pikaajalise laenuandmiseks kinniswara kindlustusel närwi- ja waimuhaigetemaja Seewaldile.

§ 2. Laenu tingimised kinnitab Wabariigi Walitsus töö- ja hoolekandeministri ettepanekul.

§ 3. See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega Riigikogu poolt.

39. Eesti Punase Risti heaks wõtawala lõbustusmaksu seadus — II lugemisel.

J. Jans (stp.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina waidlen selle seaduse wastu ja üldse leian, et ta tuleks tagasi lükata ja nimelt järgmistel põhjustel. Komisjonil ja wist ka neil, kes selle seaduseelnõu on kokku seadnud, ei ole arwatawasti palju ettekujutust, kui palju linnade, alewite ja maakondade lõbustusmaks sisse toob ja selle tõttu on wististi arwatud, et Punane Rist wäga palju wõidab, kui ta sellest maksust 10% omale saab. Nagu seletuskirjas öeldud, on sellepärast 10% arwatud, et siis kergem wälja rehkendada oleks. Minul on tegemist olnud maakondade lõbustusmaksuga ja ma pean ütleva, et maakonnakoogud on selle maksuga päris hädas. Linnadest on mul wähem teateid. Ühte aga tean, et linnades antakse näiteks teatritele suuri summasid juurde lõbustusmaksu wõtmise asemele, nii et tegelikult kantakse linnaelanikkude lõbustuse eest hoopis teistwiisi hoolt, kui maaelanikkude lõbustuse eest. Maal wõetakse juhus-

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastunähtawa enamusega seaduseelnõu peal kirija §§ 1—3.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Luur** (loeb): „Eesti Punase Risti heaks wõtawala lõbustusmaksu seadus“.

likkude pidude toimepanijate käest peaaegu terve nende sissetulek ära, mis üle jääma peaks wastawale seltsile. Tartu maakonnas on tänawu kui öieti mäletan lõbustusmaksu sissetulek ainult mõnikümendtuhat marka. Selle wäikesé maksu sissenõudmine nõuab kulusid ja terve maksuwõtmise protseduur ühes maksuga äwardab maainimestele wähesegi meelelahutuse wõimatuks teha. Nõnda ei tohi maainimesed mingisugust mõistlikku lõbu saada, waid mingi kõrtsi ja saagu sealt oma raha eest midagi. Igatahes suurt saaki Punane Rist maalt ei saa ja ta wõib seda saada ainult linnades kinode kulul. Wähemalt alewitele ja maakondadele selle maksu pealepanemise wastu waidlen kategooriliselt. Peale selle öeldakse, et rahaasjanduse komisjon määras lõbustusmaksuks ümmarguse protsendi, mida kerge olewat wälja rehkendada. See trööst on aluseta. (K. P ä t s, põl.: M i s s u g u n e ?) 10. Üheks põhjuseks, et seda maksu üldse Punase Risti kasuks wõtta tahetakse, olewat see, et Punane Rist olla 1924. aastal saanud lõbustusmaksu 5.815.000 marka, kuna käesolewal aastal lootis saada 4 miljonit marka, aga waewalt wõida see lootus täide minna. Aasta ei ole aga veel lõpul ja millega ta seda tõestab, et ta seda maksu kokku ei saa? Mulle näib, et Punane Rist teiste inimestele päris Jumala ristiks wõib muutuda ja mina leian, et Punane Rist wõiks ennast rohkem kokku wõtta ja oma kulusid wähendada ja eelarwet rewideerida. Mulle näib, et seal summasid wälja antakse, nagu neid wälja andma ei peaks.

H. Bauer (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Ei saa sellega kuidagi nõus olla kui härra Jans ütleb, et 10% olla raske wäljarehkendada. Matemaatiliselt midagi kergemat ei ole ja et see kellelegi raskusi teeks, seda ma ei usu. Peale selle on käesolewa seaduse paragrahwide 1 ja 2 järele kõik heategewad asutused sellest maksust wabastatud. Ka teatrid on kõik sellest maksust wabastatud ja ainult kinod ja kabareed ja mitmesugused simmanid, mis ei ole kultuurasutused, käiwad selle maksu alla. Just niisugused on meie seltskonnale ristiks, nagu härra Jans oma sõnademänguga tahtis asja teisiti keerata. Punasel Ristil oleks igatahes palju kaotada, sest kui ta enne

sai umbes 6 miljonit lõbustumaksud, siis on nüüd waewalt loota, et ta 4 miljonit saab. Kui ta seda raha ei saa, siis on ta sunnitud mõned oma asutused kinni panema, muidugi ei saa neid asutusi kinni panna, kus lapsed wõi inwaliidid üles pidada on, aga ta peab vähendama niisuguseid asutusi, mis wäga walus oleks, kui nad ära kaoksid. Näiteks tuleks Seli kopsuhaigete sanatooriumi woodite arwu 50 pealt 30 peale alandada ja see annaks wõimalust umbes 1½ miljonit tagasi hoida. Ambulatooriumide eelarwesse tuleks 1½ miljoni asemel 6—700.000 wõtta ja tuleks ka abiandmist vähendada. Igatahes kannataksid selle all just need kihid, keda Teie, härra Jans, wist ei soowiks, et nad kannataksid. Mu härrad, rehkendage välja. Kui meie wõtame näiteks piletilinna 100 marka, maal on see kõrge hind, ja kui sellest wõtab omawalitsus omale umbes 20—25 marka, siis saab Punane Rist ainult 2 marka. Kas siis tõesti see 2 marka, mis 100 marga pealt wõetakse, kellelegi raskusi teeb, igauks saab aru, et see maks wõetakse heategewa asutuse heaks. Selleläbi saab Punane Rist aga läbisegamini kunni 4 miljonit aastas; kui seda raha ei saada, siis tuleb mõni asutus kinni panna.

J. Wain (stp.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ilmaaegne on rääkida kinodest, sest meil wõetakse lõbustumaksu alla ka neid lõbustusi, mis toime pannakse heategewaks otstarbeks; samuti wõetakse maksu alla need, mis oma otstarbe poolest sugugi halwemad ei ole, kui Punase Risti asutused. See tähendab, et kohtadel, kus raha järele tarwidus suur on, ei saa teisiti, kui tuleb wäga palju energiat kulutada, ja tuleb isegi lapsi, eriti noori tööle panna. Nendest pidudest saab mõni tuhat, ja sealt wõetakse ära linnale, kultuurkapitaalile, Punase Ristile jne. wõetakse niipalju ära, et üldse midagi järele ei jää. Omal ajal nägime, et külades wõeti kõigist 2% lõbustumaksu. Ühe rubla pealt wõeti kaks kopikat pidupileti pealt ja kui pidupileti hind oli kõrgem, siis wõeti 5 kopikat. Meie maakondades on aga lõbustumaks tõusnud kunni 40%-ni, seega on siis 20 korda lõbustumaks kõrgem. Kui sellele weel 10% juurde lisada, siis on see maks liiga kõrge. Sellega sumbutatakse meil igasugune seltskondlik elu külas täitsa ära. Mitte

ainult külapeod, waid sumbutatakse ka isegi koolipeod, teatri- ja piduõhtud, mis korraldatakse. Mis meil siis üle jääb? Meil jääwad üle ainult alkoholiga einelauad ja simmanid lõõtsapilliga, mitte midagi muud. On see siis otstarbekohane, et inimesed tolmustes ruumides peawad higistama ja seal tiisikuse saama ning seda sunnitakse tegema maksuga, mis läheb heategewaks otstarbeks ja selle raha eest asutatakse tiisikuse rawitsemise asutusi. Mis jaoks on tarwis niisugune ringkäik. Ei tarwitse siin sugugi mõõduandwaks olla see asjaolu, mida praegu Punasel Ristil korraldada on tarwis. Kui need summad tingimata tarwilikud on, siis otsitagu nendele allikas, kust seda raha saada wõi peetagu neid ülewal riigisummadest, kuid ärge sumbutatagu seltskondlikku algatust külades ja korraliku meelelahutuse idusid ja ärge heidutatagu inimesi paremast seltskonnast, kus nad kõlblist meelelahutust wõiksid saada. On wiimane aeg rääkima hakata, et meil ükskord lõbustumaksu küsimus terwes ulatuses üles wõetakse ja et see maks vähendatakse. Nagu juba tähendasin, on see maks 20 korda suurem, kui Wene ajal. Sealt edasi weel kõrgendada on praegu ajakohatu; selle kõrgenduse peale ei tohi minna. Punasel Ristil jätkub kunni sügiskuudeni oma summadest, mis tal kasutada on; ja et ta ette wõtted tarwilikud on, — mina ei hakka nende arwutamise juures peatama, — siis leitagu sügisel allikaid, kust neile raha wõetakse. Praegu wõib aga selle seaduseelnõu tagasi lükata ilma kahjuta asjale.

H. Bauer (krst.): Härra Wain eksib, kui tema arwab, et see maks kitsendusi tooks just hariduslikkudeks otstarweteks toimepandawatele pidudele, sarnased asutused on kõik maksust wabastatud. Seaduses on öeldud, et Eesti Punase Risti maksust jääwad wabaks etendused ja peod, mida korraldawad hariduslikud ja heategewad organisatsioonid wõi mille sissetulek läheb hariduslikuks wõi heategewaks otstarbeks. Just simmanid, need peawad maksma ja see on eksitus, kui meie peame neid toetama. (Wahelhüüe.) „Estonia“ ei ole mitu aastat maksnud ja on ka nüüd maksust täiesti wabastatud. Maksudest ülepea wõiks weel rääkida edaspidi, kui see küsimus terwes ulatuses arutamisele tuleb. Mina

arwan, et Punane Rist ei tohiks kannatada. Üks sanatoorium on Haapsalus juba kinni pandud lihtsalt sellepärast, et sissetulekud vähemaks on läinud. Kui meie selle seaduse tagasi lükkame, siis teeb see häda just hädalistele.

J. Wain (stp.): Mina ei öelnud midagi koolipidude kohta, vaid ütlesin seda küla meelelahutuste ja õhtute kohta, kus tarvitatakse laste ja noorte jõudu. Kui minu parteiseltsimees Jans näitas, et teatrid ennast linnas ära ei tasu, kus ometi suur rahwakogumise koht on, siis on samasugune lugu külas, kus näiteseltskond ja laulukoorid näewad suuri raskusi, enne kui nad ots-otsaga kokku saavad. Ja toetust ei ole neile siiani pennigi antud, kuigi neil õigus seda saada oleks. Isegi Wiljandi linn ei saa riigi eelarwe järele pennigi riigikassast ja kõik korraldatawad peod pannakse maksu alla, millega halwatakse seltskonna algatust.

J. Jans (stp.): Mina juhiksin tähelepanu weel sellele, et mitmesuguste seadustega pannakse nüüd lõbustumaksu ikka juurde ja lõpuks tuleb selle wäljaarwamiseks terve staat inimesi ametisse panna. Wõetakse alusmaks, mis registreerida tuleb, siis Punase Risti maks, maks kultuurkapitaali heaks jne. Lõpude-lõpuks ei teagi maainimene, missugused maksud tal maksta on, kuhu ja kellele neid maksta tuleb ja kuidas neid jaotada. Minu arwamise järele oleks nõnda, et kui on lõbustumaks olemas, siis peaks ta olema ühe summa näol, aga mitte nii, et üks wõi teine asutus sellele õnnetule maksule pennide wõi markade näol lisa juurde paneb, nii et lõppude-lõpuks keegi ei tea, missuguste pidude pealt maksta tuleb ja kuhu maksuma peab. Juba sellepärast on see seadus wastuwõtmatu. Lõpuks tuleb nii wälja, et kui see arwestamine wäga keeruliseks läheb, siis ei tasu see maks end ära ja maakonnad ning alewid ütlewad end sellest maksust lahti, ning Punasel Ristil ei ole siis ühte pennigi saada.

M. Laarman (põl.): Mina tahtsin paar sõna öelda seisukoha kohta, millistelt alustelt wälja minnes alamkomisjonis wastu wõeti niisugune otsus, nagu ta praegu ette kantud. Rahaasjanduse komisjonis waieldi põllumeeste rühma esitajate poolt selle wastu, et lõbustumaksu

üldse tõstetakse ja taheti, et terve lõbustumaks kõne alla wõetaks. Kuid alamkomisjonis lepiti kokku, nimelt tehti see ettepanek härra Tiks'i poolt, et kui hariduslikud ja heategewad peod selle maksu alt wälja jääwad, siis wõib seda maksu lubada. Mina imestan, et seda küsimust siin praegu nii laialt kõne alla wõetakse. Kui rahaasjanduse komisjoni alamkomisjon seda asja kokkuleppe näol tahtis läbi wiia, siis hääletas ka põllumeeste rühm selle poolt, ja nüüd ei saa meie ka teisiti teha.

Juhataja T. Kalbus: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Tiks'il.

J. Tiks (stp.): Käesolewa seaduse arutamisel rahaasjanduse alamkomisjonis panin mina ette, wõtta selle seaduse § 1. tekstiks samasugune tekst, mis wõeti wastu kultuurkapitaali maksuseaduse muutmise seaduse juures. Rahaasjanduse komisjon ei wõtnud seda aga mitte sarnasena wastu. Wahe seisab selles, kui oleks wõetud käesolewas seaduses minu poolt tehtud parandus sisse, siis ei oleks Eesti Punase Risti maksu wõinud wõtta hariduslikkude, kultuuriliste ja heategewate seltside poolt peetawate pidude pealt ka sel puhul, kui omawalitsused seda maksu ei oleks wõtnud. Aga praeguse teksti juures on Punasel Ristil õigus maksu wõtta igal juhtumisel, ka siis kui omawalitsused lõbustumaksu ei wõta. Selles seisab wahe ja sellele ei hääletanud mina poolt waid wastu.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Luur: Siin ei ole midagi uut ette toodud, mille üle pikalt ja laialt ei oleks räägitud rahaasjanduse komisjonis. Ka mina tõendan, et rahaasjanduse komisjon wõttis seaduse wastu, kui kokkuleppe-seaduse rühmade wahel. Mis § 1. puutub, siis wõin niipalju öelda, et siin on wõetud kultuurkapitaali seaduse § 7. teine osa, mille järgi wabastatakse Punase Risti maksust etendused ja peod, mida korraldawad kultuurilised ja heategewad organisatsioonid ja mille sissetulek läheb heategewaks otsarbeits.

Härra Jans'i wäidetele pean wastu rääkima niipalju, et ei ole mitte õige, et omawalitsused mingisugust sissetulekut

lõbustusmaksust ei saa. Sisse tuleb omawalitsustele käesolewal aastal lõbustusmaksu 21 miljonit marka, mis Punasele Ristile üle 2 miljoni marga annab.

Edasi ei ole ka see õige, et ainult linnad oma teatritele ja seltsidele riigilt toetust saavad. Haridusministeeriumi eelarwet silmitsedes leiame, et seal on üles wõetud summad just maaseltsidele ja -teatritele ja peale selle on veel teisi allikaid, kust maelsid ja -teatrid toetust saavad. Sellepärast seadust tagasi lükata, et 10% raske wälja arwata, ei ole õige, ja et mõni mees selle wäljaarwamisega hakkama ei saa, siis ei wõi veel seda seaduse puudulikkuse arwele kanda. Nende pidude pealt maksu mitte wõtta, mida näiteks wäljamaalased oma ringreididel korraldavad, ja kus sajadtuhanded sisse tulewad, ei oleks õige. Töetan rahaasjanduse komisjoni ettepanekut.

Juhataja **T. Kalbus**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Wain'il.

J. Wain (stp.): Härra aruandja tähendas, et toetust saawad maelsid, kuid ma pean tähendama faktilise märkusena, et seda ei saa isegi linnaselsid. Näiteks kõik katsed abiraha saada Wiljandi teater „Ugala'le“ lõppesid mittewastutulekuga.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Pealkirja poolt on antud 31 häält, wastu — 24, seega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Luur** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 1, 2 ja 3.

§ 1. Lõbustusmaksu Eesti Punase Risti heaks wõetakse lisana linnade, alewite ja maakondade kasuks wõetawale lõbustusmaksule.

Lõbustusmaksu suurus on 10% tähendatud linnade, alewite ja maakondade lõbustusmaksust.

Eesti Punase Risti maksust jääwad wabaks etendused ja peod, mida korraldavad hariduslikud ja heategewad organisatsioonid wõi mille sissetulek läheb hariduslikuks wõi heategewaks otstarbeks.

§ 2. Lõbustusmaks Eesti Punase Risti heaks nõutakse sisse linna-, alewi- wõi

maakonnawalitsuse poolt ühes ning ühesugustel alustel ja korras linnade, alewite wõi maakondade lõbustusmaksuga.

§ 3. Sissenõutud summad tasutakse omawalitsuste poolt Eesti Punasele Ristile hiljemalt ühe kuu jooksul summade sissenõudimise päewast arwates.

40. Talumaade Üldkomisjoni alammäärade aruandja A. Jõe- muutmise sea- äär kannab ette ja -gemisel. III lu- nähtawa enamus- sega wõetakse wastu seaduseel- nõu pealkiri.

Talumaade alammäärade muutmise seadus.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb):

§ 1. Talurahwa seadustes ja määrustes ettenähtud alammäärad talumaade tükkendamise kohta (Liwi talur. s. 1860. a. §§ 114 ja 223, Saaremaa talur. maakor. määr. 1865. a. §§ 21 ja 37, Eestimaa talur. s. 1856. a. §§ 58 ja 208) ei ole makswad neil juhtumustel, kui talumaade peal asuwad wäikekohapidajad seda talumaa osa, mis kunni käesolewa seaduse maksma hakkamiseni tegelikult nende pidamisel ja kasutamisel on, omandawad ostuteel wõi muul wiisil.

Poolte kokkuleppel wõib omandataw talumaa osa ka suurem wõi wäiksem olla sellest, mis tegelikult wäikekohapidaja pidamisel ja kasutamisel oli.

K. Tamm (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teen järgmise parandusettepaneku, mida mina juba teisel lugemisel tegin, mis käib järgmiselt: „§ 1. Taluomanikud wõiwad oma taludest wõrandada osasid, mis vähemad kui Liwimaa 1860. a. talurahwaseaduse §§ 114 ja 223, Saaremaa 1865. a. talurahwa maakorralduse määruste §§ 21 ja 37 ja Eestimaa 1856. a. talurahwaseaduse §§ 58 ja 208 alammääradena ettenähtud osad, ja nimetatud seaduste ja määruste üלטähendatud paragrahwid kaotawad talude wõrandatawate osade alammäärade kohta oma makswuse. Kui talu wõrandatawa osa kogusuurus mitte üle 5 tiinu ei ulata ja nimetatud osa seaduslikul kasutajal, kes teenistuslepingu põhjal maad ei kasuta, seal oma eluhoone on, siis wõib taluomanik seda osa ainult sellele wõrandada.

kelle kasutamisel ja pidamisel see osa käesolewa seaduse maksmahakkamise ajal tegelikult on.“ Selle põhjenduseks toon järgmist ette. Kohtuministeerium oli aasta eest küll täieliku talude tükeldamise wabaduse poolt. Kohtuministeeriumi seaduseelnõu kõlas järgmiselt: „Seadus talumaade alammäärade ja kwoote-ning kuuendikumaade kohta käiwa seaduse äramuutmise üle. Talurahwaseadustes ettenähtud alammäärad talumaade tükeldamise kohta (Liiwi talur. s. 1860. a. § 114., Saaremaa talur. s. 1865. a. § 21., Eestimaa talur. s. 1856. a. § 58.) ja 18. weebruaril 1893. a. seadus kwoote- ja kuuendikumaade kohta (sead. korrald. kogu 1893. a. nr. 29 sead. nr. 266.) kaotawad makswuse.“

Nimetatud seaduseelnõu juurde käis lühike seletuskiri, mis järgmine: „Käesolew seaduseelnõu on tingitud asjaolust, et põllumajanduse seisukohast enam wajadust ei ole talumaade alammäärade kindlaksmääramiseks. Pealegi takistab nimetatud alammäär väikeste maatükkide wõõrandamist ehituste ja ettewõtete tarbeks. Neil põhjustel on kawatsetud nimetatud alammäär ära kaotada. Ühtlasi tuleks ära muuta ka 18. weebruaril 1893. a. seadus kwoote- ja kuuendikumaade wõõrandamise asjus“.

Praegune walitsus on millegipärast teistsugusele seisukohale asunud, nimelt niisugusele, nagu ta üldkommisjoni poolt wastu wõetud ja praegu arutamisel olewa seadusega esitatud on. Praegusest § 1. tekstist wõib nii aru saada, et § 1. käib riigirentnikkude kohta, kellel kasutada nõndanimetatud „malomjernõje utschastki“, sest § 1. ei ole juttu talukohtade osadest, waid talu maaosadest. Talumaaks tuleb aga lugeda iga endise riigi talumaa kui terwiku wõi kõige vähemalt mõisa taluorjuse wõi wakumaa kogu maa-ala. Väikeste iseseiswate alammääraliste talukohtade, mis juba 1856. a. olemas olid, müümine on nii-kui-nii seaduse poolt lubatud. Meie loeme talurahwaseaduse § 58 märkusest järgmist:

Постановление это не распространяется однако же на существующие ныне малые арендные поземельные участки (коих величина менее определенной выше) и в особенности его не следует разуметь в том смысле, будто бы оно обявывает соединять такие участки в одно целое, для составления одного величиною в три десятины.

Praegusest üldkommisjoni § 1. wõib järeldada, et ta räägib õieti riigirentnikkudest, kellel wanast ajast väikesed kohad käes, mis müügi keelu alla sugugi ei käi. Peale selle ei tähenda § 1-ses tarwitatud sõna „wäikekohapidaja“ mitte taluosa kasutajat, waid harilikku taluperemeest, kellel teatawa suurusega talu. Sest nagu meie teame, klassifitseeritakse kogu maailmas talupidamisi „Kleinwirtschaft“ ja „Grosswirtschaft“. Riigi statistika keskbüroo nimetab õigusega kõik meie talud wäikemajapidamisteks. Nii näiteks on Wirumaa talude keskmine suurus kõigest 24,9 hektaari, nagu seda tõendab statistika keskbüroo aastaraamat — statistika keskbüroo wäljaanne 18. lehekülgl. Oma majapidamise organisatsiooni ja suuruse tõttu kuulub meil keskmajapidamiste hulka üsna wähe majapidamisi, nimelt mõned landstelled ja mõned Lõuna-Eesti talud. Alates 1923. a. suwest on meil alati toonitatud, et erikaitse alla peaks wõetama niinimetatud popsid, kes talukohtade osade peal oma eluhoonetes elawad, kes wahest, kui taluomaniku kaasparijad oma isade nõusolekul sinna oma hooned on ehitanud. Talukohtade osade peal asub riigi statistika keskbüroo andmete järele rentnikke-popse 9560, kellest oma eluhoonetes 67,3% ehk 6433, nagu näha riigi statistika keskbüroo wäljaandest 1922. a. nr. 1 ja 2 lehekülgl umbes 100. Kui minu parandus wastu wõtta, siis oleksid kõik oma eluhoonetes elutsewad popsid kaitstud. Kuna meil talusid, mis juba mõisnikkude poolt müüdüd, 75.000, sinna juurde arwata asunikkude talud, siis wõiks taluperemeestele küll lubada iga talu jaoks 1 popsi koht luua, see on 110.000 popsi kohta weel juurde luua. Siis ei oleks linnades töötatöölisi. Müüdüd kohti oli 51 tuhat, sinna juurde asunikkude kohad ning enam kui $\frac{2}{3}$ kõikide popside arwust elawad oma eluhoonetes, tähendab $\frac{2}{3}$ popsidest on minu parandusega maatükkide ostmise suhtes monopolistide seisukohta asetatud. Ka sunniwõõrandamise seadusega kogukonna, asunduste, erarendimaade kohta, mis maakommisjonis III lugemisel wastu wõetud, seatakse monopolistide seisukohta ainult need popsid, kellel omal eluhooned on. Minu parandusel on weel üks hea külg. Ta ei takista ka neid talude osasid, kus kasutajatel oma hooneid ole, nende kasutajaile müüa. ja mingit kahtlust pole, et ka suurem osa neist müüdawatest taluosadest, kus talupe-

remehe hooned peal, nende osade praegustele kasutajatele müüdaks, sest keegi rikas linnasaks ju neid kohakesi ostma ei tule. Wiimaks võimaldab minu parandus talukohaomanikule ka neid taluosasid müüa, mis praegu taluomaniku enese kasutada, see on ka neid kaugeid taluosasid, mida ta praegu ise otstarbekohaselt kasutada ei saa, näiteks heina-, karjamaa ja metsa tükkisid. Seega võimaldaks minu paranduse wastuwõtmine talukohade ühte krunti ajamist või arondeerimist. Erilise kaitse alla võtab minu ettepanek need popsnikud, kellel kunni 5 tiinu maad kasutada, kui neil seejuures kasutadaoleva maa peal oma eluhoone. Minu ettepanek on kooskõlas nii statistika keskbüroo andmetega kui ka rühmadevahelise kokkuleppega 1923. a., tööerakonna Riigikogu rühma poolt 1923. a. esitatud nõudmistega, samuti ka põllutöministeeriumi poolt talwel 1923. a. — 1924. a. esitatud popsnikkude eluasemeseadusega. (J. Wain, stp.: Need on andmed kaugest ajaloo minewikust.) See pole sugugi kauge ajalugu, waid lähem minewik. Põllutöministeeriumi poolt esitatud popsnikkude eluasemeseaduse § 1 kõlab järgmiselt: „Selle seaduse alla kuuluvad kõik wõõra maa peal asuvad wäikemajapidamised, kogusuures iga üksik mitte üle 5 tiinu, missugused 1. maist 1924. a. saadik ilma waheta ühede ja samade pidajate wabadikkude kasutamises, kes oma majades elawad ja endid põllutööst, kalapüügist või käsitöödest elatawad, kui ka need maaomaniku hoonetega warustatud wäikemajapidamised ülewalmetatud suures, mille kasutada olewa maa wabadik uudismaast üles on harinud.“ Et mina oma ettepanekuga kõigile neile popsidele, kellel oma eluhoone, annan kunni 5 tiinu maad kasutada, on minu poolt suur wastutulek, sest praegu on 9560 popsikohal kokku kõigest 8833,7 hektaari ehk keskmiselt 0,92 hektaari maad, see on vähem kui üks hektaar — statistika keskbüroo wäljaanne nr. 1/2, lhk. 111 — ja 9560 popsikohal kokku on 6801,2 hektaari põldu, ehk ümarguselt keskmiselt ühe popsi kohta $\frac{2}{3}$ hektaari. Neil ettekantud põhjendustel kordan oma II lugemisel tehtud ettepanekut.

Juhataja **T. Kalbus**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jõeäär**: II lugemi-

sel tõin pikemalt põhjendused ette, mis pärast härra Tamm'e ettepanek wastuwõetaw ei ole. Sellepärast waidlen ka praegu esitatud parandus-ettepaneku wastu ja panen ette § 1 wastu wõtta sarnaselt, nagu ta Riigikogu poolt II lugemisel juba wastu wõetud.

Juhataja **T. Kalbus**: Rkl. Tamm'e poolt on järgmine ettepanek: § 1 wõtta järgmiselt: „Taluomanikud wõiwad oma taludest wõõrandada osasid, mis vähemad, kui Liiwimaa 1860. a. talurahwaseaduse §§ 114 ja 223, Saaremaa 1865. a. talurahwa maakorralduse määruste §§ 21 ja 37 ja Eestimaa 1856. a. talurahwaseaduse §§ 58 ja 208 alammääradena ettenähtud osad, ja nimetatud seaduste ja määruste ülaltähendatud paragrahwid kaotawad talude wõõrandatawate osade alammäärade kohta oma makswuse. Kui talu wõõrandatawa osa kogusuurus mitte üle 5 tiinu ei ulata ja nimetatud osa seaduslikul kasutajal, kes mitte teenistuslepingu põhjal maad ei kasuta, seal oma eluhoone on, siis wõib taluomanik seda osa ainult sellele wõõrandada, kelle kasutamisel ja pidamisel see osa käesolewa seaduse maksmahakamise ajal tegelikult on.“ Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 28 häält, wastu 39, seega on ettepanek tagasi lükatud. Asun § 1 hääletamisele teisel lugemisel wastuwõetud redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 2—3.

§ 2. Lepingud eelmises (1) paragrahwis tähendatud maatükkide wõõrandamise kohta nende praegustele pidajatele, mis tehtud ja korroboreeritud kunni 1. jaanuarini 1927. a., on wabad tempelmaksust, kinnistumaksust, kantselei aktimaksust ja kinnistusosakonna kantseleimaksust.

§ 3. Paragrahw 1. tähendatud talumaa osa tegeliku pidamise ja kasutamise tõenduseks peawad pooled kinnistusosakonnale ette panema kohaliku wallawalituse sellekohase tunnistuse.

Juhataja **T. Kalbus**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.)

Nähtawa enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu wõetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Teen ettepaneku seaduseelnõu vastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **T. Kalbus**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.45 min. p.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **T. Kalbus**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

